

A

NAGYVÁRADI KIR.

KATH. JOGAKADEMIA

ALMANACHJA

AZ 1899–1900. TANÉVRŐL.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KÖZLI:

AZ IGAZGATÓ.

HUSZONHATODIK ÉVFOLYAM.

NAGYVÁRAD

IFJ. BERGER SÁMUEL KÖNYVNYOMDÁJA

1900

BCU Cluj / Central University Library Cluj

I. TÖRTÉNELMI VISSZATEKINTÉS.

A nagyváradi kir. akadémiát b. e. Mária Terézia alapította az 1780-ik évben. Eleinte ugyan csak a bölcsészeti szakma volt ezen akadémián képviselve, de már 1788. évi június hó 17-én kormányrendelet által két évfolyamú jogi fakultással kibővítettett, mely évfolyamok közül az első 1788. szept. 1-én, a második 1789. évi szeptember 1-én nyitattott meg.

1855-ben a tanintézet cs. kir. jogakademia neve alatt három évfolyamú jogtanodává szerveztetett, mindazonáltal a jogvégzetteket csak kivételesen bocsátották, még pedig 4 egyetemi félév utánpótlása mellett, a jogi szigorlatokra. A tannyelv német volt. A bölcsészeti tanfolyam pedig még 1850-ben a helybeli premontrei főgymnasiumba, mint ennek 7. és 8. osztálya, beolvasztatott.

1861-ben ismét a magyar tannyelv hozatott be, 1867-ben újabb ideiglenes szervezetet nyert az intézet, végre 1874-ben az azon évi május hó 4-én kelt legfelsőbb elhatározással a két magyar egyetem jogi karával egyenjogú, négy évfolyamú teljes jog- és államtudományi karrá alakítottatott át, melynek végeztével a jogtanulók közvetlenül, azaz minden utánpótlás nélkül, de csak egyetemen, jogszigorlatokra bocsáttatnak.

1889. évi márczius hó 17-én az intézet *százados fennállásának jubileumát* ünnepelte meg.

Jelenleg a nagyváradi kir. jog- és államtudományi karnál következő nyolcz tanszék van rendszeresítve u. m. 1) a római jogra, 2) a bölcsészetre és büntető jogra, 3) a nemzetgazdaságtan-, pénzügytanra és a magyar pénzügyi törvényekre, 4) a magyar és osztrák magánjogra, 5) a peres és perenkivüli eljárásra, váltó- és kereskedelmi jogra, 6) a statisztikára és a magyar közigazgatási jogra, 7) a jogtörténetre és egyházi jogra, 8) a politikára, a magyar közjogra s a jog- és államtudományokba való

általános bevezetésre. Ezeken kívül előadatnak még a bányá- és tételes nemzetközi jog, a bölcsészeti erkölcsstan, a művelődéstörténet, az egyetemes történet legujabbkori része, az államszámviteltan, a törvényszéki orvostan és a közegészségtan.

Az intézet a kath. tanulmányi alapból tartatik fen.

II. A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR SZEMÉLYZETE.

Igazgató :

Dr. *Bozóky Alajos*, kir. tanácsos, képesített egyetemi magántanár, a római jog nyilv. rendes tanára, az I. alap- valamint a jog- s az államtudományi államvizsgálati bizottságoknak, Nagyvárad város törvényhatósági, jogügyi és statisztikai bizottságának, a m. jogászgyűlés állandó bizottságának, a biharmegyei régészeti és történelmi egy- let s a nagyvárad-i jogász egyesület választmányának, a Szt.-István társulat irodalmi osztályának tagja, a buda- pesti t. egyetemi központi növendékpapság magyar egy- házirodalmi iskolájának s a nagyvárad-i Szigligeti Tár- saság tiszteletbeli tagja. Olaszi, Kőfaragó-utca, 858. sz. a.

Nyilvános rendes tanárok :

Dr. *Sipos Árpád*, köz- és váltóügyvéd, képesített egyetemi magántanár, az ausztriai és magyar magánjog- nak ny. r. s a bányajognak tanára, az I. alapvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke s a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak tagja, Nagyvárad város községi iskolaszé- kének elnöke, törvényhatósági, bíráló, jogügyi és sta- tisztikai bizottságának, valamint a m. jogászgyűlés állandó bizottságának tagja. Olaszi, Szent-János-utca saját házában.

Dr. *Molnár Imre*, képesített egyetemi magántanár, a nemzetgazdászat, pénzügytan és m. pénzügyi törvényisme és a tételes nemzetközi jognak ny. r. tanára, a II. alap- és az államtudományi államvizsgálati bizottságnak tagja, Nagyvárad város törvényhatósági, jogügyi, pénzügyi, szé- pészeti és közlekedési bizottságának tagja, akadémiai könyvtárnok. Szigligeti-utca, saját házában.

Dr. *Persz Adolf*, sz. sz. m. m. bölcsészet- és jogtudor, h. ügyvéd, képesített egyetemi magántanár, a jogtörténet és egyházi jog ny. r. tanára, az I. alap- s a két államvizsgálati bizottságnak tagja. — Nagy-Perczes-utca, Szücs-ház.

Dr. *Nagy Ernő*, képesített egyetemi magántanár, az encyclopaedia, magyar közjog és politika ny. r. tanára, a legújabbkori történet előadására feljogosított tanár, az államtudományi államvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke s a II. alapvizsgálati bizottságnak tagja, a nagyvárad-i jogász-egylet alelnöke, továbbá a magyar jogászggyűlés állandó bizottságának, az országos közoktatásügyi tanács tagja, valamint a magy. tud. akadémia s a párisi „Société de la paix sociale“ levelező tagja. Bémer-tér, Róth-ház.

Dr. *Hoványi Gyula*, képesített egyetemi magántanár, a jogbölcsészet és büntető jognak ny. r. tanára, a II. alapvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke, a jogtudományi államvizsgálati bizottság tagja, Nagyvárad város törvényhatósági, jogügyi, pénzügyi, gyámhatósági, valamint a nagyvárad-i felső kereskedelmi iskola felügyelő bizottságának, igazoló választmányának, vízvezeteki és árvaházi felügyelő bizottságnak tagja, központi választmányának jegyzője, a nagyvárad-i jogászegylet és a Szigligeti Társaság választmányának tagja, kath. autonomiai kongressusi képviselő, a kongresszus 27-es, 12-es és 9-es bizottságának tagja és előadója, a nagyvárad-i kereskedelmi iskolán a nemzetgazdaságtan tanára. Olaszi, Nagy-Kut-utca 143. sz. a.

Dr. *Szolcsányi Hugó*, képesített egyetemi magántanár, a statisztika és m. közigazgatási jognak ny. r. tanára, a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke s a II. alap- és az államtudományi államvizsgálati bizottság tagja. Olaszi, Barátok-utca 13. sz. a.

Dr. *Magyary Géza*, h. ügyvéd, képesített egyetemi magántanár, a percs és perenkívüli eljárás, kereskedelmi és váltójog ny. r. tanára, az I. alap- a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak tagja, a kar jegyzője, a jogászggyűlés állandó választmányának tagja. Olaszi, Nagy-Perczes u. Buzássi-ház.

Magántanárok:

Dr. *Hoványi Ferencz*, az összes gyógytudományok tudora, Nagyvárad város ny. tiszt. fő-, továbbá Biharvármegye tb. fő-, s a nagyvárad-i l. szert. egyházmegye és

szentszék orvosa, a törvényszéki orvostan és közegészség-
tan magántanára, a közegészség-tan tanára a helybeli 1. sz.
semináriumban. Olaszi, Hidegser-utca 19. sz. (Saját ház.)

Dr. *Károly Irén*, premontrei kanonokrendű áldozár.
képesített főgymnasiumi ny. r. tanár, az államszámviteltan
magántanára. Olaszi, Uri-utca, premontrei társház.

Dr. *Némethy Gyula*, theologiai ny. r. tanár, a műve-
lődéstörténet magántanára, az államtudományi államvizs-
gálati bizottság kültagja, a biharmegyei történelmi- és ré-
gészeti egyesület titkára. Seminarium.

Helyettes tanár:

Dr. *Baróthy Ákos*, Nagyvárad város t. főorvosa, a
törvényszéki orvostan és közegészség-tan h. t. Olaszi, Sza-
nizsló-utca.

Hitszónok:

Dr. *Némethy Gyula* (lásd fentebb.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Könyvtárnok:

Dr. *Molnár Imre*, (lásd fent.)

Hivatalszolga:

Kertész István, az akadémiai épületben.

III. VIZSGÁLATI BIZOTTSÁGOK.

I. Alapvizsgálati bizottság:

Elnöke: Dr. *Sipos Árpád*, h. elnök: Dr. *Magyary Géza*, tagjai: Dr. *Bozóky Alajos*, Dr. *Persz Adolf*, Dr. *Magyary Géza*.

II. Alapvizsgálati bizottság:

Elnöke: Dr. *Hoványi Gyula*, h. elnök: Dr. *Molnár Imre*, tagjai: Dr. *Nagy Ernő*, Dr. *Molnár Imre*, Dr. *Szoledányi Hugó*.

Jogtudományi államvizsgálati bizottság:

Elnöke: Dr. *Szolcsányi Hugó*, h. elnök: Dr. *Hoványi Gyula*,
beltagjai: Dr. *Bozóky Alajos*, Dr. *Sipos Árpád*,
Dr. *Persz Adolf*, Dr. *Hoványi Gyula*, Dr. *Magyary Géza*.

K ü l t a g j a i:

Dr. *Berkovits Ferencz*, h. ügyvéd,
Czvek Kálmán, kir. táblai bíró,
Dobosfy Alajos, kir. táblai bíró,
Dr. *Gedeon László*, kir. táblai bíró,
Hlatky Endre, h. ügyvéd, az ügyvédi kamara elnöke,
Dr. *Imrik Péter*, kir. táblai bíró,
Medvigy Mihály, kir. táblai tanácselnök,
Nesztor József, h. ügyvéd,
Rádl Ödön, h. ügyvéd,
Ritoók Zsigmond, a kir. tábla elnöke, kir. tanácsos,

Államtudományi államvizsgálati bizottság:

Elnöke: Dr. *Nagy Ernő*, h. elnök: Dr. *Persz Adolf*,
beltagjai: Dr. *Bozóky Alajos*, Dr. *Molnár Imre*,
Dr. *Persz Adolf*, Dr. *Szolcsányi Hugó*.

K ü l t a g j a i:

Andrássy János, nvárad i. sz. kanonok, sz. széki ülnök,
Dr. *Bulyovszky József*, Nagyvárad város polgármestere,
Bunyitay Vincze, nagyvárad i. sz. kanonok, a m. t.
akademia tagja,
Darvassi Endre, kir. tanácsos, ny. pénzügy-igazgató,
Dr. *Némethy Gyula*, theol. tanár, akad. hitszónok,
Papp János, megyei főjegyző,
Papp Miklós, kir. tanácsos, m. kir. pénzügyigazgató,
Ritoók Zsigmond, a kir. tábla elnöke, kir. tanácsos,
Sal Ferencz, a vaskorona rend lovagja, kir. tanácsos,
Nagyvárad város ny. polgármestere,
Szunyogh Péter, Biharmegye alispánja,
Dr. *Tisza István* gróf, Biharmegye that. biz. tagja,
orsz. képviselő.

IV. AZ 18⁹⁹/₉₀₀ TANÉV TÖRTÉNETE.

Az idei tanévet 1899. évi szeptember 15-én nyitottuk meg a szokott ünnepélyességgel.

D. e. 10 órakor az akadémiai ifjuság, élén a tanárkarral, a premontrei templomban Veni Sancté-ra vonult. A misét dr. *Némethy* Gyula akadémiai hitszónok és magántanár mondta. Azután mindnyájan az akadémia dísztermébe mentek a tulajdonképeni tanév-megnyitó ünnepélyére. Ez alkalommal *Ritóók* Zsigmond kir. táblai elnök, Dr. *Beöthy* László főispán, Dr. *Bulyovszky* József polgármester, *Széchenyi* Jenő I. sz. kanonok, *Rádl* Ödön ügyvéd, *Lázár* Tivadar ügyvéd, *Papp* Miklós kir. tanácsos, pénzügyigazgató, *Pekánovics* Imre főmérnök, Dr. *Vucskics* Gyula újvárosi plébános és mások tisztelték meg az akademiát megjelenésökkel.

Mindenek előtt Dr. *Bozóky* Alajos, kir. tanácsos, igazgató lépett az emelvényre s a következő megnyitó beszédet mondta :

Tekintetes Tanári kar!

Szeretett Akadémiai ifjuság!

A fejünk fölött elszárguló és soha vissza nem térő idő ismét egy jelentőséggel teljes pillanathoz juttatott bennünket, mely inkább, mint bármely más percz komoly gondolatokat ébreszt elménkben, mély érzelmeket kelt szívünkben.

Egyenesen az Isten házából jöttünk ide, mert még mindegy él bennünk az a meggyőződés, hogy bármihez fogjunk, a Mindenható áldására van szükségünk, és hogy sikerrel csak az olyan munkánk és fáradozásunk biztat, melyet az ő szent nevében kezdünk el. Már pedig mindnyájan, a kik itt egybegyűltünk, egyértelműleg azt óhajtjuk, hogy az új tanévvel kezdődő munkánkat siker koronázza, hogy ismét egy nagy lépéssel kitűzött célunkhoz közelebb jussunk és hogy majdan ne legyen okunk ezen tanév elmúltán bánkódnunk.

Midőn tehát önöket ezen ünnepélyes pillanatban a legmelegebben és a legőszintebben üdvözölném, megragadom az alkalmat, hogy önökhöz, ifju barátaim, néhány komoly s remélem maradandó hatású szót intézzek.

A jogi pálya, melyre önök lépni kívánnak, egyike a legmagasztosabb élethivatásoknak, mert akik ezen a pályán működnek, az egész emberi nem tökéletesbedésén kell, hogy fáradozzanak. A joguralom létesítése, megszilárdítása, fenntartása és folytonos terjesztése nélkül ugyanis az emberi nem művelődése teljes lehetetlen. A mit a vallás tanít, amit az erkölcs az ember szívébe plántál, azt a jognak kell a véges és gyarló emberi természet adta lehetőség határai között az életbe átvinnie és megvalósítania. Hatékony eszközökkel ezen multhatatlanul elérendő czélnak megtestesítésén csak a jog rendelkezik, de persze ezen eszközöknek alkalmazása csak akkor lesz áldásos, ha a joguralom megvalósítására hivatott emberek a szó legteljesebb és legnemesebb értelmében *egész* emberek, azaz olyanok, kik ne csak tudományukkal ragyogjanak, hanem erkölcsi tekintetben se essenek kifogás alá. Az embert esze különbözteti meg az oktalan állatoktól, de nem szabad ám feledni, hogy eszén kívül szívének is kell lennie az embernek s hogy épen a szív az, melynek sokkal nagyobb szerep jutott az emberi cselekedetek irányításánál, mint az észnek. Innen van, hogy a sokaság a lángészt csupán megbámulni, de a szívjóságot egyuttal magasztalni és követni szokta. Míg a kiváló szellemi tehetség aránylag csak ritkán akad és a kiváló szellemű emberek hatásköre is többnyire annyira korlátolt, hogy csak kevésnek van közülük módjában szellemi nagy tehetségét bebizonyítani és teljes érvényre juttathatni, addig az egyenes jellem és becsületesség tanusítására mindenki nek nyílik alkalom. A kiváló szellemi tehetség kivételes isteni adomány, a szívjóság kivétel nélküli emberi kötelesség. Aki oly szerencsés, hogy mindakettőt magában egyesíti, kétségtelenül nagy szerepre van hivatva, de bizni csak azokban szoktak, utánzandóknak csak azokat tartják az emberek, akik az élet bármely helyzetében nemes elveik, becsületes jellemük, közhasznu tevékenységek és jólelkü törekvéseik által kitűnnek. „Egy marék erkölcsös élet annyit ér, mint egy véka tudomány“ mondja Herbert György.* A tudás nem megvetendő, sőt arra, kivált a fiatal korban törekedni is kell, de a tudást párosítani kell a jósággal. És tehetséget néha a legaljasabb jellemű ember is elárul, de a társadalomnak az ilyen emberek csak ártalmára vannak, mert a magok tehetségét kizárólag a saját egyéni hasznukra igyekeznek értékesíteni, az eszközökben nem válogatósak, a feljebbvalók

* Smiles, a jellem 5. l.

íránt a megvetésig alázatosak, az alantabb állókkal szemben pedig az arczátlanságig gögősek és fenhéjázók, csak a saját énjökkel törődnek, embertásaik csak akkor és annyiban érnek előttük valamit, ha és a mennyiben saját önzésük kielégítésére eszközül felhasználhatják. Még elképzelni is borzasztó, hogy mi lenne a társadalomból, ha vezetői túlnyomólag ilyen aljas lelkű emberekből kerülnének ki.

Ha tehát embertársaik becslését akarják önök kivívni, mely a sikeres munkálkodásnak elengedhetetlen alapföltétele, mindenenekelőtt *jellemszilárdságra* kell törekedniök, melyre kitartó szorgalom, feddhetetlen magaviselet, egyeneslelkűség, részrehajlatlanság, a cselekvésben való tapintatosság, a másokkal való érintkezésbeu tanúsítandó őszinteség és szeretetreméltóság által tehetnek szert. Épen most állanak önök abban a korban, melyben az egyéni jellem fejlődik. Vigyázzanak arra, hogy jó és helyes irányban fejlődjék, ne utánozzák a rossz példákat, saját magok pedig iparkodjanak másoknak minél jobb példát adni; e czélból kerüljék a közönséges, önzően gondolkodók, és keressék fel a magoknál jobb, bölcsőbb és tapasztaltabb emberek társaságát, mert az előbbikkel való társalgás kiöli önökben a férfiaságot, a becsvágyat, a jó, szép és nemes dolgokban való gyönyörködést, míg az utóbbiakkal való érintkezés látó körüket szélesbiti, segédeszközeiket szaporítja, jó szándékaikat megszilárdítja s önöket a magasabb czélokra való törekvésökben buzdítja.

Leghatatósabban edzi a jellemet a *munka*, legyen az akár testi, akár szellemi munka. Mert nemcsak, hogy az embert engedelmességre, önuralomra, figyelemre, tevékenységre és kitartásra tanítja s őt a különleges hivatásához szükséges ismeretekkel és képességekkel fölruházza, hanem egyszersmind megmenti őt a tunyaság átkos következményeitől is, melyeknek behatása alatt előbb-utóbb testileg és szellemileg nyomorultul el kellene vesznie. A munkához szokott ember rendszerető, okosan használja fel az időt és kitalálja a módját, hogy egyetlen perczet se szalaszson el felhasználatlanul, nem öli, hanem életre kelti az időt és megelégedéssel tekint vissza az elmúlt időre, mely kötelességeinek hű teljesítését hívja vissza emlékezetébe.

Egy másik, nem kevésbé nélkülözhetetlen lelki tulajdonság az *akaraterő*. Nem elég tudnunk mi jó, mi rossz, hanem elég erőseknek kell lennünk arra is, hogy a rosszra

csábító kísértésnek ellentálljunk. A mit a lelkiismeret szava kerüendőnek mond, azt föltétlenül el kell kerülni, itt alknak helye nincs, egy ezredrésnyi jogtalanság is jogtalanság, ebben a tekintetben a jog nem különbözik az erkölcstől. A ki nem fegyvelmezi kellőképen akarátát, az sem a jót követni, sem a rosszat kerülni nem fogja. A szentírás is mondja „a ki pedig áll, vigyázzon, hogy el ne bukják,” csak az erős eltökélés, az akaraterő adja meg a szilárd megálláshoz szükséges bátorságot, a hol különben a legcsekélyebb engedékenység az első lépés az erkölcsi bukásra. Másoktól kérni segítséget a döntő pillanatban döreség, de önmagunkra nézve káros is. Arra kell magunkat szoktatnunk, hogy a saját erőnkre támaszkodjunk és a válság pillanatában ilyen segítség nélkül cselekedjünk. Segíts magadon és az Isten is megsegít!

Az akaraterő gyakorlását önmagunkon kell kezdenünk, az u. n. *önuralommal*, melylyel a bennünk szunnyadó szenvedélyeket leküzdeni, vágyainkat megzabolázni, gondolkodásunkat, beszédünket, cselekedeteinket fékezni és fegyvelmezni törekszünk, nehogy ezek bennünket rabságba ejtve, az erények gyakorlásában utunkba álljanak.

Az önuralomnak leghathatósabb támasza a *kötelességtudás*, melynek egész életünkön át kell hennünket kísérnie, kötelességeink lévén feljebbvalóink, alárendeltjeink, osztályosorsosaink, embertársainak, Isten iránt, szóval bármerre forduljunk, bárhova tekintünk, bárhol kelljen valamely erőt alkalmaznunk, vagy irányítanunk, mindenütt kötelesség int felénk, mindnyájan szolgák vagyunk, kiknek kötelességek a reánk bízott eszközöket, tudásunkat, tehetségeinket a saját és embertársaink javára fordítani. A kötelesség teljesítésének legszebb jutalma a nyugodt lelkiismeret, míg a kötelesség teljesítésének elmulasztását nyomon követi büntetésképp a háborgó lelkiismeret. A kötelesség teljesítésétől a habozás, az ingadozás, a gyávaság tartóztatja vissza az embereket. Azon kell tehát lennünk, hogy saját akaratunkat az erkölcsi törvények iránti engedelmességre kényszerítsük, lomhaságunkat, önzésünket, élvágyunkat leküzdjük, magunkat ezen gonosz hajlamok polypkarjaiból kiszabadítsuk és életünk vezérlő csillagául a kötelesség teljesítését tekintjük. Ezen küzdelem nehéz ugyan, de csak kezdetben; kitartás mellett lassankint megszűnik küzdelem lenni és szokásunkká válik, a midőn azután a kötelesség teljesítését is aránylag könnyűnek, sőt kellemesnek fogjuk találni. Akárhány nagy ember egyedül a kötelesség állandó teljesítésébe helyezte

minden ambícióját, minden boldogságát. Nelson tenger-nagy a trafalgari ütközet előtt lobogójelek által ezt a napiparancsot adta ki katonáinak: „Anglia elvárja, hogy mindenki megteszi kötelességét.“ Várakozásában nem is csalódott, fényes győzelem jutott neki osztályrészsül s midőn haldoklott, ezek valának utolsó szavai: „Megtettem kötelességemet, hálát adok érte Istennek!“

Oh igen! a haza, áldott jó hazánk is elvárja mindnyájunktól, hogy megtesszük kötelességünket. Tegyük is meg, ne tartóztasson ettől vissza bennünket semmiféle más tekintet, se vallás-, se nyelv-, se személy-, se vagyoni-beli különbség. Legyünk egyek a hazaszeretetben és bármely pillanatban készek királyunkért és hazánkért, ha kell, életünket is feláldozni!

És ezzel az 1899—1900. tanévet megnyitom.

* * *

Azonban, mielőtt e szószekekről lelépnék, legyen szabad egy, intézetünk történetében minden bizonynyal jelentős momentumot kiemelnem.

Ugyanis konstatálni kívánom, hogy ép az idén van 25 esztendeje annak, hogy többek között a nagyvárad kir. kath. jogakadémia is, négy évi tanfolyammal ellátott, teljes jog- és államtudományi karrá alakítottát, egyedüli kizártával a jogtudorozási és a magántanárrá való képesítettési jogositványnak.

Az 1874. évi szervezeti szabályzat világosan kimondotta, hogy a vidéki jogakadémiák ujjaszervezésének egyik főtenenciája az volt, hogy azok tudományos karokká kibővitve, a tanuló ifjúságnak tudományos kiképezetésében egyenlőbb versenyre kelhessenek az egyetemekkel.

Intézetünknek tehát egy nevezetes fordulópont beálltanak negyedszázados emlékét kellene megülnie, vagyis a hogy szokás mondani, jubilálnia — ha amaz emlékezetes 1874. év nem hozott volna be még egy másik újítást, mely miatt az akadémiák fellendülésének a fentebb hangsúlyozott „főtenencia“ daczára jámbor óhajtásnak kellett maradnia. Ez az újítás, értem az 1874: 34. t.-cz. 5. § a által életbeléptetett *kötelező jogtudorságot*, egyszeriben egy olyan helyzetet teremtett, mely mellett arról, hogy a jogakadémiák ezentul az egyetemekkel egyenlőbb versenyre kelhessenek, többé szó sem lehetett, mert az ügyvédi oklevél elnyerhetésének alapföltételül szabott kötelező jogtudorság, miután azt a szervezeti szabályzat értelmében vidéki jogakadémián megszerezni nem lehetett, ezeket az intézeteket nemcsak az egyenlőbb, hanem egyáltalában

mindennemő versenyből az egyetemekkel, ugyszólván teljesen kizárta. Ez az állításom nem üres frázis, hanem ridég valóság, mert elemi igazság, hogy az olyan küzdelmet, melybe a harczoló felek egyenlőtlen fegyverekkel bocsátkoznak, versenynek mondani nem lehet. Az 1874. évi ujjaszervezés ennélfogva nem egy szebb jövő hajnalát, hanem sulyos megpróbáltatások bekövetkezését jelenté a jogakadémiákra nézve. S ez az oka annak, a miért az ujjaszervezés negyedszázados évfordulója alkal-mából nem ülhetünk jubileumi ünnepet. De legalább konstatalnuuk kell, hogy azóta immár egy negyedszázad mult el és hogy akadémiánk a sulyos viszonyok daczára mai napig is fennáll és megingatlanul teljesíti feladatát.

Ezen reánk nézve mindenesetre hosszú idő alatt tisztán a defensivára kellett szoritkozunk, szerényen bár, de önérzetesen elhárítanunk magunkról azt a sok méltatlan vádat, melyet ellenünk felhoztak, hogy még létjogunkat is kétségbe vonhassák és bizva ügyünk igazságában rendületlen kitartással bevárunk, míg az életnek eltagadhatatlan és megczáfolhatatlan tapasztalatai meghozzák számunkra a fényes elégtételt.

Akadémiánk százados fennállásának az 1889. évi márczius havában lefolyt ünnepe országszerte meleg rokonszenvet ébresztett ugyan, a miből legalább azt következtethettük, hogy a vidéki jogakadémiák ellen mesterségesen szított áramlat még sem volt általános, de azt, hogy a helyzet teljesen megváltozzék, egyelőre még hiába reméltük.

Bár tanárkarunk minden alkalmat megragadott, hogy sulyos érvekkel kimutassa a kötelező jogtudorság követelményének tarthatatlanságát, kéznél volt egy tetszetős jelszó, melylyel minden a kötelező jogtudorság ellen irányuló felszólalást hathatósan el lehetett némitani t. i. az *ügyvédi kar tudományos színvonalának emelése!* Mintha bizony az 1874-ig kötelező jogtudorság nélkül diplomát szerzett ügyvédeink tudományos színvonala alantabb állott volna és állana, mint az azóta a kötelező jogtudori czimmel pallérozott új ügyvédnemzedék, vagy mintha bírói karunk, melyre nézve elég megfoghatatlanul és elég következetlenül nem sürgették a kötelező jogtudorság megszerzését, ezentul majd képtelen lenne az előtte ügyködő magasabb kvalifikációju ügyvédek perbeszédeiből az igazságot kihalászni és érvényre juttatni, hacsak szintén nem siet a jogtudori czimmel magára himet varrni.

Midőn az elnéptelenedő vidéki akademiák ifjusága tömegesen kezdődött a fővárosba csödülni s az egyetemi

jogi kar belátta, hogy a reá szakadó munka sulya alatt össze kell roskadnia, munkatársak után látott, de nem az akadémiákban kereste azokat, hanem eleintén az egyetemi jogi tanszékek szaporítását sürgette, majd pedig, midőn ez által sem volt a bajon segítve, egy *harmadik egyetem* felállításának sürgős szükségét (!) hangoztatta. Mennyi tinta pazaroltatott el ebben a kérdésben! De azért az a harmadik egyetem most sincs meg és nem is lesz meg egyhamar, mert képzelt sürgősséggé abban a perczben elenyészik, amelyben a kötelező doktoratus eltöröltetik. Hiszen egy elismert nemzetgazdasági elv azt tartja, hogy arra kell törekedni, hogy minél kevesebb költséggel minél több eredményt érjünk el. Ha ezt az elvet itt is alkalmazzuk, itt is meglepően fog az beválni. Sokkal kevesebb költséggel, mint a mennyibe egy harmadik egyetem felállítása és berendezése kerülne, lehet a vidéki jogakadémiákat abba a helyzetbe hozni, hogy az ifjuság tudományos kiképeztetésében, miként ezt az állam, a közjó érdeke is megkívánja, az egyetemekkel egyenlőbb versenyre kelhessenek, vagy szerényebb kifejezéssel élve, ennek a fontos feladatnak a teljesítésében az egyetemeknek segítségükre siessenek. Legjobb eszköz pedig erre az a várva-várt törvény lesz, mely a jogtudorság egyidejű megszüntetése mellett az akadémiákon is lehetőleg egységes jogi államvizsgálatot fogja életbeléptetni. Ez lesz az igazi *in integrum restitutio* az akadémiákra nézve, mert hiszen 1848. előtt és 1874 ig sem illette meg az egyetemet a felülvizsgálati jog az akadémiát végzett joghallgatók fölött, helyesebben a vidéki jogtanárok tanítása fölött, mert az ügyvédi diploma megszerzése nem volt a jogtudorság előzetes megszerzéséhez kötve, jelenleg pedig, midőn a vidéki jogakadémiák teljes jogi- és államtudományi karokká alakítottak át, a melyeken csupa habilitált egyetemi magántanárok tanítanak, kiket maga az egyetem ruházott föl a *venia docendi*-vel, ilyen fölülvizsgálati jog az egyetem kezében valóságos anakronizmus, csak arra való, hogy a vidéki akadémiákat természetes fejlődésükben és hivatásuk teljesítésében mesterségesen megakaszsa, nem is említve, hogy a doktoratus színvonala és nimbusa az által, hogy kötelezővé tétetett, meglehetősen alászállott.

Szerencsére már a fővárosi napi sajtó is ugyanazt hangoztatja, amit tanárkarunk már 25 évvel ezelőtt kiemelt, hogy t. i. a fővárosnak mesterséges fejlesztése a vidék rovására nem helyes dolog, mert megakadályozza kultúránknak egyarányos elterjesztését, holott nekünk nemcsak

a fővárosban, hanem nagyobb vidéki városainkban is kel-
lenek kulturális centrumok, góczpontok, a mire éppen ezek
a mi lenézett akadémiaink oly nagyon alkalmasak

A legközelebbi jövőben nem annyira új intézmények
és intézetek létesítésére, mint inkább a létezőknek egész-
séges fejlesztésére kell törekednünk. S ugyane meggyő-
ződés hatja át hazai közoktatásügyünk mostani fenkölt
gondolkozásu vezéréét, *dr. Wlassics Gyula* miniszter úr ő
nagyméltóságát is, kinek gazdag programjában a vidéki
akadémiák korszerű fejlesztése is a legközelebbi jövőben
megoldandó feladatok egyikéül szerepel.

Avval zárom be szavaimat, hogy önöket ifju bará-
taim! az itten kínálkozó kedvező alkalom felhasználására,
szorgalmas tanulásra, ismereteik gyarapítására buzdítsam,
hogy legyenek önök is, mint már annyi elődjek, élő
tanui annak, hogy a nagyváradi akadémia kulturális fel-
adata magaslatán áll és hogy hasznos polgárokat nevel
a hazának!

* * *

Ezután *Dr. Magyary Géza* jogtanár váltotta fel az
igazgatót, ilyen Cziműtudományosi értekezéssel:

Reformjaink a polgári biráskodás terén.

I.

A mily bizonyos, hogy a jó igazságszolgáltatás
egyike a legfontosabb állami érdekeknek, éppen oly két-
ségtelen az is, hogy ahhoz szükséges törvényeket meg-
alkotni a legnehezebb feladatok közé tartozik. A polgári
biráskodás fejlődése is ezt eléggé igazolja.

Polgári perjogunk történetében nem találunk kor-
szakot, a mely nem volna telve panaszokkal az igazságszolgá-
ltatás fogyatkozásai miatt és a melyben ne érezték
volna a biráskodás megjavításának szükségét. Törvény-
tárunknak, főleg I. Mátyás uralkodásától kezdve tekinté-
lyes részét teszik ki azok a törvények, a melyeknek
célja volt az igazságszolgáltatás bajait orvosolni. Sőt a
XVIII. század folyamán, a szatmári béke megkötése után
nagyobb arányu reformmozgalmak is megindulnak. Az
1715: XXIV. t.-czben bizottságot küldtek ki, a melynek
feladata volt a legközelebbi országgyűlés elé javaslatot
terjeszteni a biráskodás megjavítására. S tényleg az 1723.
évi országgyűlésen számos perjogi törvényt hozták, a me-
lyek közül a birói szervezetre vonatkozók valósággal
alapvetők voltak. A XVIII. század végén a reform moz-

galmak ismét megindulnak. Eltekintve II. József alkotmányellenes reformjától, az 1791 : LXVII. t.-cz vette czélba egész közéletünknek s ezzel együtt a perjognak megreformálását is és a szükséges javaslatok elkészítésére több bizottságot küldött ki. Minthogy azonban ekkor a reformok elmaradtak, hosszú idő múlva ismét csak az 1827 : VIII. t.-cz. indítja meg a reformokat, a minek következtében az 1832/6. évi országgyűlésen sok fontos törvényt hoztak az igazságszolgáltatás megjavítására. Ezek azonban a fenállott birói szervezetet nem érintették, hanem csak az eljárás gyorsítására törekedtek s azt is csak hiányosan szabályozták. Ennélfogva gyökeres változást nem idéztek elő. Ugyanamaz okokból, e kor két legfontosabb törvényének az 1840 : XV. t.-cznek, a váltótörvénynek és az 1840 : XXII. t.-cznek a csödtörvénynek sem volt maradó hatása.

Nemcsak nálunk tapasztalható a multban folytonos elégedetlenség az igazságszolgáltatás állapota fölött, hanem külföldön is. És habár az egyház, később pedig Német és Franciaország igen nevezetes ujitásokat hoztak be a biráskodás javítására, ezeknek a jelen századig kívánt eredményük még sem volt.

Ennek okait abban találjuk, hogy az igazságszolgáltatás szervei, a bíróságok a jelen századig sehol sem voltak megfelelően összeállítva és hogy az eljárási szabályok sem voltak czélszerűek. Eme jelenségek okait ismét ama kor tökéletlen államszervezetében s általában ama kor szellemében kell keresnünk, a mely semmikép sem volt kedvező arra, hogy a jó igazságszolgáltatás feltételei megvalósuljanak.

Nem lehet szó a jó igazságszolgáltatásról ely korban, midőn az állam birói felségjoga nem érvényesül teljesen, mert rendi kiváltságok alapján az államon belül egyesek is gyakorolnak birói hatalmat és midőn az állam birói hatalma nem érvényesül egységesen, mert hiányozván a törvényelőtti egyenlőség, a különböző rendi állás szerint mások a bíróságok és más az alaki s anyagi jog. Nem lehet jó a biráskodás akkor, midőn az az elv, hogy a birói hatalom csak a törvényben meghatározott bíróságok által és a törvényes eljárás szerint gyakorolható, ismeretlen; midőn nincs birói elmozdíthatlanság s a bírák a kormányzati közegek önkényének vannak kitéve; midőn a bírák a jogot nem alkalmazhatják függetlenül, hanem felülről kapott utasítások szerint tartoznak eljárni. Ehhez járult még az is, hogy az eljárási szabályok a bírót a

polgári perben a felekkel szemben tehetetlenné tették, a kinek a perek befejezését gyorsítani és a bizonyítékokat belátása szerint mérlegelni kellene, éppen ez nem állott hatalmában. Az egyház ugyan a középkor folyamán igen sokat tett a Clementinák Saepe kezdetű pápai constitutiojában, — ez a középkor legnevezetesebb perjogi alkotása — az eljárás javítására főleg a bíró hatalmának fokozására; sok történt az eljárás javítására az 1654 évi németbirodalmi törvényben is, mely a német perjog egyik legnevezetesebb forrása. Ezeknek azonban hatásuk azért nem volt, mert a bírói szervezeten semmiféle változás sem történt. Már pedig megfelelő bírói szervezet nélkül a legjobb eljárási szabályoktól sem lehet az igazságszolgáltatás megjavítását várni. A bírói szervezeten azonban mindaddig nem lehetett gyökeresen változtatni, míg a régi rendi államszervezet helyébe a modern államalkat nem lépett, a mi Franciaországban a múlt század végén, egyebütt a jelen század folyamán történt.

Az új államszervezet új bírói szervezetet kívánt. Innen van, hogy a XIX. század a legnevezetesebb perjogi reformok korszaka. Ezt a század egyéb nagy vívmányai mellett nem szabad kevésre becsülnünk. Az állam bírói felségjoga csak ebben a században érvényesül teljesen, egységesen és közvetlenül. A jogegyenlőség elve alapján ugyanazok a bíróságok szolgáltatják az igazságot ugyanazon szabályok szerint mindenkinek. Az igazságszolgáltatás el van választva a közigazgatástól; a bírák elmozdíthatlanok és függetlenek. A gyors, olcsó és alapos bíraskodást megfelelő eljárási szabályok biztosítják. Oly eredmények, a minőket eddig a történelem felmutatni nem képes. Azoknak, a kik e nézettel szemben a mai kor perjogi alkotásait még mindig fölülte rosszaknak és tökéletleneknek tartják, azt ajánljuk figyelmükbe, hogy jogintézmények jószágát mindig a régiekhez viszonyítva kell elbírálni és hogy oly perjogi intézményeket, a melyek minden kívánságot kielégítenek, ne is várjunk, mert ez minden egyébtől eltekintve, már a per természeténél fogva sem lehetséges.

Lássuk, mikor és miképen ment végbe nálunk az új eszmék behatása alatt a nagy perjogi átalakulás?

A reform kezdete az alkotmány visszaállításának idejére esik. Helyesen ismerte fel törvényhozásunk, hogy igazságszolgáltatási intézményeink gyökeres átalakítása a legsürgősebb feladatok közé tartozik. A reform két irányban indult meg: létesíteni a szükséges bírói, ügyészi és

ügyvédi szervezetet, másfelől behozni a korszerű eljárási szabályokat.

És ebben a nagy munkában törvényhozásunk nem támaszkodhatott történeti alapra.

Az országbirói értekezlet visszaállította ugyan az 1848. előtti polgári perjogot, de ezt a törvényhozás nem fogadta el a reformok alapjául. Régi birói szervezetünk nem illett be az új államszervezetbe; az 1840. évi törvények eljárási szabályait pedig nem találták kielégítőeknek, főleg azért, mert hézagosak voltak. A régi perjogot tehát teljesen félre kellett tenni, s perjogunkat idegen jogokat fogadva el mint a gyanánt, alapjaiból kellett újból felépíteni.

Hogy a történeti folytonosság hiányát legujabb perjogi alkotásainkban a maga jelentősége szerint elbirálhasuk, a következőket kell figyelembe vennünk.

Mindenekelőtt azt, hogy idegen jogoktól ment jogfejlődés sehol nem is létezik, a mint hogy a népek folytonos érintkezése mellett nem is létezhetik. A szellemileg fejlettebb nép mindig befolyása alá vonja azt, a mely még kevésbé fejlett. Innen van, hogy a mai nyugati államok perjogaiban nagyon könnyen kimutatható a római, illetve az egyházi perjognak nagy mérvű befolyása. És az angol perjog, a mely a római perjog befolyásának leginkább tudott ellenállni; a normann és az egyházi jog behatása alatt fejlődött. A mi pedig a hazai perjogunkat illeti, ebben az idegen befolyás kezdetétől fogva érezhető. Perjogunk kezdetben a német jog befolyása alatt fejlődött; későbbben pedig, az Anjou királyok alatt a francia, helyesebben, a normann jog befolyása alá került.

Feltűnő azonban, hogy a nyugati államokban az idegen perjog nagyobb mérvű befolyása csak állami életük korábbi, nevezetesen a közép-korra eső szakában tapasztalható, de már nem későbbben, midőn jogintézményeik önálló kifejlesztéséhez elég szellemi erővel rendelkeztek. Így Franciaország már 1667-ben rendezte nemzeti alapon peres eljárását, a melyen a még most is érvényben levő 1806. évi perrend sem tett lényeges változtatásokat. Továbbá Angolországban a perjognak a je'n században végbe ment nagy reformjai az idegen jogok teljes kizárásával, tisztán nemzeti alapon állanak. És Németországban is előszeretettel hivatkoznak arra, bár ez vitás, hogy a német polgári perrend a közönséges német perjog alapján áll.

Mindezzel szemben nálunk az a jellemző, hogy pol-

gári perjogunk fejlődésében a történelmi fonál épen a legújabb időben szakadt meg. Távolságunk attól, hogy mindegyre, a miben jogunk a külföldi jogokkal megegyezik, rámondjuk azt, hogy receptio; mert bizonyos rokonság a jogintézményekben ott, a hol a cultura forrásai ugyanazok, receptio nélkül is létrejön. De viszont, a hol kimutatható, hogy valamely jogintézmény egyenesen idegen jog behatása alatt jött létre, ott a receptiot nem lehet eltagadni. Ilyen idegen befolyás alatt jöttek létre legújabb intézményeink a polgári perjog terén.

Ennek oka pedig történetünkben, nemzetünk létfenntartási küzdelmeiben rejlik. A mohácsi vésztől a legújabb időig a létért való küzdelem nemzetünket teljesen igénybe vette. Ereje a harctéren és közjogi küzdelmekben merült ki, úgy, hogy egyéb alkotásokra abból alig jutott valami. Ez magyarázza meg, hogy miért maradtunk el a jogi alkotások terén és hogy miért voltak tökéletlenebbek perjogi intézményeink is ama korbéli nyugoti perjogi intézményeknél. Ha már most ilyen küzdelmes múlt és tökéletlen jogfejlődés után minden átmenet nélkül beállott a mai korszak, azaz a nagy reform követelésével, csodálkozhatunk-e azon, hogy ezeknek történelmi perjogunk korszerű átalakításával nem tudtunk megfelelni?

Az idegen polgári perjogi intézményeket kénytelenek voltunk átültetni annak ellenére, hogy ma az az uralkodó nézet, hogy jogi reformjainkban meg kell őrizni a *jogfolytonosságot*. És ez nem pusztán nemzeti önértékből fakadó kívánság, hanem gyakorlatilag is indokolt, mert a reformok, a melyek a történelmi jog felhasználásával mennek végbe, biztosabban válnak be, mint azok, a melyeket előző tapasztalat nélkül csak a jövőben kell kipróbálni.

De másfelől ennek az iránynak tulhajtásától is kell óvakodni. A mely nemzetnek nem adatott meg a világtörténelmi hivatás, hogy jogintézmények fejlesztésében vezérszerepet vigyen: az akkor jár el leghelyesebben, ha reformjainál saját multja mellett azt is figyelembe veszi, hogy más fejlettebb népek hasonló viszonyok között miképen rendezkedtek be. Nálunk erre a készség mindig meg volt igen nagy mértékben. És ez is egyik további oka annak, hogy polgári biráskodásunk megreformálásában oly nagy mérvű a receptio.

Örvendetes azonban, hogy reformjainkban, a melyek polgári perjogunk terén már eddig is létesültek, nagy mérvű *önállóság* nyilvánul. Törvényhozásunk nem szorít-

kozik arra, hogy valamely kész perjogi rendszert egyszerűen átültessen, hanem különböző jogrendszerekből gondos körültekintéssel igyekszik összeválogatni azt, ami a jövőben czélszerűnek ígérkezik. Innen van, hogy legújabb polgári perjogi intézményeinkben nemcsak a német, hanem a francia, sőt még az angol jog is érzeti befolyását. Ez az önállóság az átültetésben reményt nyújt arra, hogy majd egy későbbi kor perjogi reformjainál nemzeti alapra fogunk helyezkedhetni.

II.

A két irányú reform, amely az alkotmány visszaállítása után megindult, nem haladt egységesen. Törvényhozásunk ugyanis előbb keresztülvitte a bírói szervezet reformját s e téren a lényegre nézve már befejezett állapotaink is vannak; ellenben a polgári peres eljárás végleges reformját későbbre halasztotta, amely teljesen befejezve még most sincsen.

A Franciaországban kifejtett eszmék behatása alatt az új bírói szervezet alapelveit az 1869: IV. t.-cz. jelölte ki, amelynek alapján későbbi törvényeink: 1871: VIII, IX, XXXI, XXXII, 1881: LIX, 1890: XXV, XXIX és 1891: XVII. t.-cikkek továbbfejlesztették a bírói szervezet részleteit. E törvények alapelveit már fentebb jeleztük, a részletekből pedig csak a következőket emeljük ki.

Mindenekelőtt azt, hogy ezt a keretet, amelyet az 1869: IV. t.-cz. s még a későbbi törvények megvontak, igen czélszerűen töltötte be az 1891: XVII. t.-cz. a bírói és ügyészi szervezet módosításáról. Nincs ebben új alapelvekről szó, hanem csak a korábbi törvények alapelveivel megegyező részletekről, de amelyek azokban hiányoztak vagy nem voltak megfelelőek s melyeket utólag pótolni, illetve módosítani kellett. A legnevezetesebbek, hogy az új törvény teljesen kiépíti a bíróságok fölötti felügyeletet, megszigorítja a magasabb bírói állásokra való képesítést, helyesebben szabályozza az összeférhetlenségi és az együtt alkalmazást kizáró eseteket, behozza a localis előléptetést s az albírói intézményt a törvény-székeknél.

És noha a törvényhozás az 1891: XVII. t.-cikkkel a bíróságok szervezetének szabályozását nem tekintette befejezettnek, a végleges szervezeti codex megalkotását ké-

sőbbi időre tartván fenn: mégis mondhatjuk, hogy bírói szervezetünk a mi az alapelveket és a főbb részleteket illeti, most már véglegesen van szabályozva. A jövő feladata tehát nem lesz egyéb, mint a részleteket tovább fejleszteni.

Kiemeljük továbbá még azt, hogy az új szervezeti törvények jótékony hatása a közéletben nagyon érezhető. Egyenesen nekik tulajdonítható, hogy habár az eljárási szabályok úgy a polgári, mint a büntető bírászkodás terén a legujabb időkhöz rendkívül fogyatékosak voltak, igazságszolgáltatásunk mégis igen nagy mértékben javult.

Törekvésünknek most csak arra kell irányulnia, hogy azok a reformok, a melyeket a törvényhozás a bírósági szervezet tárgyában igen szerencsés kézzel keresztül vitt, az életben minél teljesebben érvényesüljenek.

A modern bírói szervezet azonban nem terjed ki a bírászkodás egész terére. Van ugyanis számos magánjogi és bűnügy, a melyekben amaz elv ellenére, hogy az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elválasztandó, közigazgatási hatóságok ítélnék és van számos magánjogi ügy, a melyekben oly közegek bírászkodnak, a melyek az állam szervezetén kívül állanak.

Emez ügyek csak kivételek, de számuk az 1869: IV. t.-cz. óta tetemesen megnövekedett. Valamennyi törvényen alapszik, mert törvény nélkül semmiféle magán és büntető jogi ügyet a rendes bíróságok hatásköre alól elvonni nem lehet. E törvények közül a magánjogi bírászkodást illetőleg legfontosabbak: az 1877: XXII. t.-cz. a községi bírászkodásról, az 1881: LIX. t.-cz. 94—99. §-a a budapesti tőzsdének, nemkülönben a vidéki termény- és gabona-csarnokoknak és az 1884: XVII. t.-cz. 141 és 176. §-ai az iparhatóságoknak és az ipartestületek békéltető bizottságainak bírászkodásáról.

Van tehát nálunk is a bírói hatalom szervezése körül bizonyos visszaesés azoktól az elvektől, a melyek szabályképen irányadóul szolgálnak. Az okok, a melyek erre vezettek, igen nyomósok és itt is bizonyítékul szolgálnak arra, hogy az életben az elveket mereven keresztül vinni nem lehet. Emez okok közül első helyen szerepel az olcsóság, a mely megteremtette a községi bírászkodást. További okok gyanánt szerepelnek bizonyos közegek iránt a nagyobb bizalom és szakszerűség, a melyek az iparügyi és tőzsdei bírászkodás létesítésére vezettek. Más okok, bizonyos szoros összefüggés közigazgatási, nevezetesen vízjogi, erdészeti, mező- és cseléd-rendőri

stb. ügyekkel, a melyek kívánatossá tették, hogy azok a közigazgatási hatóságok, a melyek emez ügyekben eljárnak, a velük összefüggő magán és büntető jogi ügyekben is ítéljenek. Mindenesetre azonban a kivételekben, a melyeket a rendes birói szervezet elvei alól teszünk, a legszigorubb mértéket kell tartanunk, mert hátrány az, hogy magánjogi ügyekben oly közegek ítélnek, a melyek a bíróságok szervezeti biztosítékait nélkülözik és hogy sokban azok eljárási szabályainak mellőzésével ítélnek, a melyeket jogbiztonság céljából a bíróságok követnek. Nehéz továbbá megállapítani a hatásköröket ez pedig tömérdek hatásköri összeütközésre vezet, midőn sok ügy van a rendes bíróságok hatásköre alól elvonva. És végül veszélyes a jogegységre is, midőn sokfélék a jogot kiszolgáltató hatóságok, főleg akkor, midőn köztük és a rendes bíróságok közt az a viszony sincs, hogy az előbbieket által elbírált ügyeket a rendes bíróságok felülbírálnak, illetve újból elbírálnak, mint ez a tőzsdei és községi bíróságoknál előfordul, hanem midőn a magánjogot tőlük egészen függetlenül alkalmazzák.

Nem ok nélkül illeti törvényhozásunkat a szemrehányás, hogy a kivételekben már eddig is igen messze ment.

III.

A polgári peres eljárást illető reformok, mint már érintettük, még nincsenek befejezve.

Bármennyire is sajnáljuk eme reformok lassu előrehaladását, azt mégis el kell ismernünk, hogy a törvényhozás ebben a kérdésben a helyes sorrendet követi. Előbb kell ugyanis létesíteni a megfelelő birói szervezetet és csak azután lehet szó a korszerű eljárás behozataláról, ha nincs elég erőnk arra, hogy mind a kettőt egyszerre megvalósíthassuk. Törvényhozásunk az alkotmány visszaállítása után helyesen ismerte fel, hogy a kettős reform egyidejű keresztülviteléhez elég erőnk nincs, s azért míg egyfelől a bíróságok szervezéséhez azonnal hozzá látott és azt 1890 és 1891-ben be is fejezte: addig másfelől a bűnvádi eljárást illetőleg egyelőre semmiféle, a polgári peres eljárást illetőleg pedig csak átmeneti szabályokat alkotott, a melyek csak a leginkább szembetűnő hiányok orvoslására voltak hivatva s a melyeknek csak rövid ideig kellett volna érvényben maradniok. Így jött létre az 1868: LIV. t.-cz. a mely azonban a törvényhozás tervei ellenére nagy részben még most is érvényben van.

A reform-munkálatok ugyan kezdettől fogva voltak folyamatban, de nagyon lassan haladtak előre. A törvényhozás mindenek előtt az 1868 : L.IV. t.-cz. főhibáinak orvoslására törekedett, s ebből a célból jöttek létre az 1881 : L.IX. és LX. t.-cikkek; e mellett a végleges reform munkálatait is folyamatba tették. A befejezést azonban eddig meggátolta az, hogy a törvényhozás övatosságából a végleges reformnak nem teljes, hanem egyelőre csak részleges keresztülvitelére határozta el magát az 1893 : XVIII. t.-cikkben a sommás eljárásról. Ennek következtében az állapot a polgári peres eljárás terén igen sajátságos; itt ugyanis egészen ellentétes rendszereket képviselő szabályaink vannak érvényben. Egyfelől áll az u. n. rendes eljárás a törvényszékek előtti perekben, tiszta írásbeliséggel, a közvetlenség teljes kizárásával és meglehetősen szűkörű birói pervezetéssel; másfelől a sommás eljárás a járásbiróságok előtti perekben, erős szóbeliséggel, teljes közvetlenséggel és igen hatályos birói pervezetéssel. Hogy ez így sokáig fenn nem maradhat, azt mindenki érzi, s azért joggal várhatjuk, hogy a végleges reform mielőbb megvalósul.

Az eljárások végleges reformját nagy mértékben az is késleltette, hogy a legnehezebb reformkérdések épen az eljárás körében merülnek fel. A nélkül, hogy a birói szervezet reformjának jelentőségét kicsinyelnők, mondhatjuk, hogy az nem járt annyi nehézséggel mint az eljárás reformja. A helyes birósági szervezést illetőleg ugyanis ritka nézetazonosság tapasztalható, úgy hogy törvényhozásunknak nem volt egyéb feladata, mint a helyes szervezeti alapelveket átültetni. Nem állíthatjuk ezt sem a bűnvádi, sem a polgári peres eljárás alapelveiről. Vanak ugyan itt is bizonyos vezérgondolatok, a melyeket ma helyeseknek szokás elismerni, de ezek annyira általánosak, hogy gyakorlati alkalmazásuk épen e miatt ütközik tetemes nehézségekbe.

A polgári peres eljárásra nézve törvényhozásunk az alkotmány visszaállítása óta állandóan követ három jelszót: hogy a végleges eljárásnak a *szóbeliség*, *közvetlenség* és *nyilvánosság* elvein kell nyugodnia. Ez ugyanis helyes, de ma már jól tudjuk, hogy ezeknek, főleg pedig a szóbeliség mikénti megvalósítása a reform egyik legnehezebb pontja. Ismeretes továbbá az is, hogy jelenleg tulajdonképpen nem is ez a három jelszó a eljárás reformjának vezéreszméje, hanem az, hogy a polgári perben *a bírónak minél nagyobb mértékben kell módot nyújtani arra, hogy a*

valóságnak megfelelő ítéletet hozzon. A szóbeliség és közvetlenség ennek csak eszközei, a melyeket csak abban az arányban kell alkalmazni, a melyben azt ama cél okvetlenül megkívánja. Továbbá az a kettő a cél megvalósításának nem is kizárólagos eszköze, hanem annak elérésére kívülök még sok más egyéb eszközről is kell gondoskodni.

Fejtegetésembe nem vonhatom be az eljárást illető összes reformokat. Itt csak arról a reformeszméről fogok szólni, a melyet most jeleztem. Ez legjobban emelkedik ki valamennyi közül, vezéreszméje a többi eljárási reformoknak, s abban foglalható össze, hogy a *birói hatalmat a polgári perben, a mennyire csak azt a per természete megengedi, fokozni kell.*

Arra nézve a felfogás a középkortól kezdve különböző volt: vajjon szükséges-e a bírót a polgári perben az igazság kiderítése céljából bizonyos hatalommal felruházni és ma is vitás, minő legyen az a hatalom?

Ennek oka pedig a polgári per tárgya: az elbírálandó magánjogi viszony. Ennek természete ugyanis azt kívánja, hogy a felek fölötté szabadon rendelkezhessenek. Innen kezdettől fogva a polgári perjogoknak az az alapvétele, hogy a bíró a felek kérelmeihez alkalmazkodjék és hogy a jogviszonyt csak amaz adatok alapján bírálja el, a melyeket a felek előadtak. Ha tehát a polgári perben egyfelől áll a feleknek elismert uralma, nehéz másfelől megállapítani azt, vajjon kell-e a bírónak a perben bizonyos hatalmat biztosítani s vajjon nem kell-e a bírónak a perben inkább csak arra ügyelni, hogy az előadottak alapján ítéletet hozzon? És hogy ha már szükséges őt bizonyos hatalommal a felekkel szemben felruházni, mi legyen annak mérvé?

A bíró hatalma az igazság kiderítése céljából kettőben nyilvánulhat: egyrészt abban, hogy a bíró a felek perbeli cselekvényeit positive és negative irányíthatja, másrészt, hogy a bizonyítékok bizonyító erejét belátása szerint mérlegeli. Az előbbi a birói *pervezetés*, az utóbbi a szabad birói mérlegelés, a *szabad bizonyítás*.

A közép-korban az a felfogás volt uralkodó, hogy a bíróra nem kell sokat bizni; a feleket meg kell védeni a bíró tévedései és önkénye ellen. Ebből a célból a törvényben kell meghatározni, hogy a polgári per minő cselekvények útján bonyolódjék le s a bírónak ne álljon hatalmában azokat belátása szerint irányítani. Továbbá, a törvényben kell meghatározni, hogy a bíró minő feltéte-

telek mellett tartozzék a felek előadásait valóknak venni és ne álljon hatalmában a bizonyítékokat szabadon mérlegelni. Szóval nem volt birói pervezetés és nem volt szabad bizonyítás.

Nem mondhatjuk, hogy a birói pervezetés hiányát a régebbi jogokban ne érezték volna. Szóló példa erre a középkor már említett igen nevezetes perjogi alkotása, a Clementinák Saepe kezdetű pápai constitutója. V. Kelemen pápa ugyanis helyesen ismervén fel, hogy az igazságszolgáltatás bajainak főforrása a birói pervezetés hiánya, a bírót oly széles körű pervezető hatalommal ruházta fel, mint akár csak a legmodernebb törvények. Ennek azonban nem volt nagy befolyása a középkori perlekedés átalakítására.

Az újabb jogok a középkorival ellentétes álláspontot foglalnak el. Az az újabb eljárási szabályok vezéreszméje, hogy a bíró pervezető hatalmát fokozni kell és a bizonyító eszközök erejének mérlegelését a bíróra kell bízni, mert az igazságot csak így lehet kideríteni. Külsőleg ez a felfogás a törvények szerkezetében jut kifejezésre. Miután a törvény a perben legtöbbet a bíró belátására biz, legtöbb szakasza nem parancsolólag, hanem megengedőleg van szerkesztve. A legtöbb szakasz nem jelöl ki a bíró elé egyetlen egy utat, a melyet a bíró az adott esetben követni tartoznék, hanem többet, a melyek közül az eset természetéhez képest belátása szerint választhat. Ha csak futólag áttekintjük a sommás eljárásról szóló törvényt, erről könnyen meggyőződhetünk.

Az újabb irány legelőször az 1793. évi porosz perrendben jut kifejezésre; azonban annyira tulhajtva, hogy attól később a porosz törvényhozás is eltért. Itt a peres eljárás alapelveül azt tüzték ki, hogy a bíró az igazságot a legbiztosabb s egyuttal a legrövidebb uton derítse ki. Ennélfogva őt a polgári igazság kiderítésére a legszélesebb körű pervezető hatalommal ruházták fel és oly formában, a mely a polgári per természetével merőben ellenkezik. A bíró ugyanis mindegyik felet az ellenfél távollétében hallgatta ki, hogy így a tárgyalás anyaga annál biztosabban összeállítható legyen. Az időközökben (1806) létrejött francia perrend a bíróságot inkább csak negatív irányban ruházta fel pervezető hatalommal, megengedvén neki a szóbeli tárgyalást berekeszteni, mihelyt az ügyet eléggé felderítve tartja. A hannoverai perrend (1850), a melynek a legújabb perjogi alkotásokra igen nagy befolyása volt, a bíró pozitív pervezető hatalmát ismét kibővíti. És ezt az irányt követi az új német perrend

(1877, 1898) is, még nagyobb mértékben az új osztrák perrend (1895), de valamennyi közt a legnagyobb mértékben az újabb magyar jog, a nélkül, hogy a régi porosz perrend hibáiba esnék.

A mi különösen a mi jogunkat illeti, a sommás eljárásról szóló törvényt és a végleges polgári perrend tervezetét semmi sem jellemzi annyira, mint az, hogy a *polgári perben a bíró hatalma lehetőleg növeltsék*, hogy nevezetesen minél szélesebb körben érvényesüljön a bíró pervezető hatalma és a szabad bírói mérlegelés. Ebben a kérdésben messze eltérünk a mintául szolgáló német perrendtől; sőt még bizonyos foku eredetiséggel is dicsekedhetünk.

A bírói pervezetés kérdésében különbséget kell tenni egyrészt a között, hogy a bíró a felet arra indítsa, hogy mindent elmondjon, a mi az ügy felderítésére szükséges és olyan előadástól visszatartsa, a mely az ügy gyors elintézését gátolja; másrészt megkülönböztetendő az, hogy a bizonyítás felvétele körül oly széles pervezető hatalommal ruháztassék fel, a mely az igazság kiderítését a legteljesebb mértékben lehetővé teszi. Főleg ez utóbbi irányban terjeszti ki igen nagy körre a sommás eljárás és a tervezet a bíró pervezető hatalmát és itt térnek el legnagyobb mérvben a német perrendtől. Ennek megvilágítására szolgáljanak a következő példák. A bíró a tanut az angol jog mintájára a birtokában levő okiratok felmutatására is kötelezheti. (som. elj. 90. §.) A tanuzási köteleesség tehát nemcsak arra terjed ki, hogy a tanu élő szóval valljon, hanem arra is, a mi a continentalis jogokban teljesen ismeretlen, hogy a birtokában levő okiratokat is mutassa fel. S úgy látszik, hogy törvényhozásunk nem is fog ennél megállapodni, mert a végleges per tervezete szerint a peren kívül álló személyek a birtokukban levő szemletárgyak felmutatására is kötelesek és tartoznak a czélből a bíróság előtt megjelenni. (353. §.) Ugyan-e tervezet szerint a felek a bizonyításban egymást támogatni kötelesek. Nevezetesen a fél köteles az ellenfél javára tanukat nevezni, okiratokat felmutatni, habár nem is közösek, szemletárgyakat felmutatni, ha ezekre hivatkozott ámbátor s ez itt épen a lényeges, a bizonyítási teher nem is nehezedik reá. (297, 334, 349. §§.) Ez azon az eszmén alapszik, hogy a bíró a bizonyítást *hivatalból* rendelheti el, ha a per adataiból kitűnik, hogy van bizonyító eszköz, nem tekintve azt, hogy arra melyik fél hivatkozott.

El kell tekintenem attól, hogy ezt a törvény és a tervezet egyéb rendelkezésein még részletesebben kimutassam. E helyett röviden inkább arra a viszonyra utalok, a melybe a mi jogunkban a szóbeliség a birói pervezető hatalomhoz került.

A birói pervezető hatalom a perben annál jobban érvényesül, minél könnyebben érintkezik a bíró a felekkel. És minthogy a szóbeli érintkezés könnyebb az írásbelinél, az újabb perjogok kivétel nélkül a *szóbeliségen* épülnek fel.

Nálunk is a szóbeliség a jelszó. A jelszavakat azonban rendszerint félre szokás érteni. Ez történt a szóbeliség jelszavával is annak ellenére, hogy alig van más perjogi kérdés, a melylyel annyit foglalkoztak volna mint ezzel. És nem ok nélkül tették, mert a perjogi reformok sikere nagy mértékben attól függ, hogy a szóbeliség a perben minő alakban érvényesül.

A német perrend megalkotásakor Németországból indult ki az eszme, hogy a perben minél kevesebbet kell írni, mert a polgári perlekedés bajait másképen kiirtani nem lehet. A sokatírás málja utját annak, hogy a bíró az anyag fölött kellően uralkodjék és arról kellően értesüljön. Így jött létre a német perrend nem ugyan tiszta, de mégis tulhajtott szóbelisége, minden fokon egyenlően, a legfelsőn épügy mint a legalsón, keresztül vive.

Azóta a tapasztalat megtanított, hogy a szóbeliségnek tulhajtott és minden fokon egyenlő alkalmazása főlősleges, sőt káros. Így történt, hogy az új osztrák perrend az írásbeliségnek ismét nagyobb engedményeket tesz és hogy a mi törvényhozásunk is a szóbeliséget megszorítja. Abból indult ki, hogy a felebbezési, főleg pedig a felülvizsgálati eljárásban a szóbeliséget nem szükséges oly tág körben alkalmazni mint az első fokon. Ennélfoaga, míg itt és a felebbezési eljárásban szabályként a szóbeliségnek ugyanazt az alakját fogadja el, melyet a német perrend, a felülvizsgálati eljárásban és kivételesen a felebbezési eljárásban is nagyobb szerep jut már az írásbeliségnek is. Ezt a megszorítást csak helyeselni lehet. Az írás nem magában véve, hanem csak rosszul alkalmazva ártalmas a perben. Jól alkalmazva nagyon czélszerű, mert biztosítja, hogy az elbírálandó anyag még az ítélet hozatala előtt feledésbe ne menjen. Csak azt lehet sajnálni, hogy a somm. elj. a járásbiróságok előtt tetemesen megjavítva bár, a felebbezési eljárásban pedig változatlanul, fentartja a német perjog szóbeliségét s ugyanazt

teszi meg nagyobb mértékben a tervezet is. Az itt az alapeszme, *hogy nem kell mindent írásba foglalni, a mi a szóbeli tárgyaláson előadatott, mert ez veszélyeztetné a szóbeliséget, azt az elvet, hogy a bíró csak a szóval előadottak alapján ítéljen, ha minden, a mi a tárgyaláson előadatott, írásba foglaltatnék. Ennélfogva a bíró az ítélet hozatalánál olyan adatokat is vehet figyelembe, a melyeket csak emlékezetében megtartott vagy magánuton feljegyzett. Ez azonban veszélyezteti az ítélkezés biztonságát, főleg akkor, midőn a bíró, a tárgyalás berekesztése után csak hosszabb idő múlva hozza meg ítéletét. Ezzel szemben sokkal helyesebb az, a mit az osztrák perr. elrendel, bár a formáját nem helyeseljük, hogy minden, a mi szóval előadatott írásba is foglaltassék, mert az ítéletnek így biztosabb az alapja. Csak szabadulni kell attól a téves nézettől, hogy ez a szóbeliség rovására esnék.*

Ujabb reformjaink a bírói hatalmat a bizonyítékok szabad mérlegelése körül is rendkívül kiterjesztik, sokkal nagyobb mértékben, mint ezt a francia és a német jog teszi. Az eltérést az okozza, hogy a sommás elj. behozta, szintén az angol jog mintájára a feleknek kihallgatását eskü alatt. S e tekintetben a continensen már nem állunk egyedül, mert itt az angol jogot az osztrák perr. is követi. Az intézmény lényege abból áll, a részletektől eltekintünk, hogy a bíróság a felet a perben úgy hallgatja, mint a tanut s vallomását is, melyet eskü alatt tett, épen olyan szabadon mérlegeli mint a tanuét. Az eltérés tehát a bizonyító erő tárgyában az esküvel szemben abban áll, hogy ennek bizonyító erejét nem lehet mérlegelni; az eskü mindig annak javára dönti el a pert, a ki esküt tesz. Nem mindig áll így a dolog a mi uj intézményünknel; mert a per annak a félnek a hátrányára is eldőlhethet, a ki vallomását esküvel megerősítette. Ez mindenesetre szokatlan.

III.

Oly peres eljárás, a mely a bírói belátást a polgári perben rendkívül tág körben érvényesíti, fokozott igényeket támaszt a bíróságokkal szemben. Első pillanatra is nyilvánvaló, hogy az ilyen eljárás csak akkor fog beválni, ha nagyon erős *bírói kar* áll rendelkezésünkre. A magyar bírói kar kitűnő szervezeténél fogva elég erős arra, hogy a reá ruházott roppant hatalmat jól kezelje.

Az összhang tehát, a birói szervezet és eljárási szabályaink közt megvan. E tétel helyessége iránt a társas, főleg pedig a felebbviteli bíróságokat illetőleg bizonyára senkinek sincs kételye. Valami, a mi az összhangot zavarja, csak az első foku egyes bíróságoknál t. i. a járásbíróságoknál észlelhető. A jövő szempontjából ezt röviden megvilágítjuk.

A continentális jogokban a bíróságok szervezését illetőleg egy közvetítő megoldás észlelhető az egyes és társas bírósági rendszer között. A felebbviteli bíróságok ugyanis mindenütt társas bíróságok; az elsőfoku pedig nagyobb ügyekben mint társas, kisebb ügyekben mint egyes bíróságok ítélnék. Eme közvetítő irány alkalmazásánál a mi törvényhozásunkat az jellemzi, hogy a polgári bíraskodás terén az egyes birói hatáskört fokozatosan kiterjeszti. Polgári perekben igen tág már most is a járásbírósági hatáskör és a további kiterjesztése még tervbe van véve.

Ha tehát egyrészt az egyes birói hatáskört nagy mértékben kiterjesztjük, másrészt pedig a birói hatalmat a polgári perekben tartamilag és rendkívül megnöveljük s e részben egyes bíróságoknál sem tesszünk kivételt: elutasíthatlan a követelmény az egyes birói intézményt jól megerősíteni. A törvényhozásnak az a helyes törekvése, hogy az igazságszolgáltatás sulypontja az egyes bíróságokon nyugodjék. De ha ezt elakarjuk érni, okvetlenül szükséges, hogy az egyes birói hatalom kezelését kiválóan tapasztalt egyénekre bizzuk; állásukat tekintélyessé és vagyoni helyzetüket függetlenné tegyük. Sajnos azonban, hogy ezek a feltételek, főleg a két utóbbi, abban a mértékben mint kívánatos, nincsenek megvalósítva. Ennélfogva az egyes birói intézmény fejlesztése a legsürgősebb feladatok közé tartozik. A kedvezményezés már megtörtént az 1891: XVII. t.-czikkben.

Perjogi intézményeink, a mint már eddig is léteznek s a mint további kiépítésök tervbe van véve, igen nagy reményekre jogosítanak s méltó helyet fognak biztosítani igazságszolgáltatásunknak — a mire nagy sulyt helyezünk — a nyugati népek bíraskodása mellett.

A jövőre való kihatásaikat tartva szem előtt, röviden még arról kell szólnunk, minő befolyásuk lesz *magánjogunk* fejlesztésére?

Magánjogunkat csak kisebb részben szabályozzák törvények, nagyobb részben csak nehezen megállapítható, ingadozó szokásjog. Innen van, hogy nálunk a polgári perben igen sokszor nem tények kiderítése, hanem

a megfelelő magánjogi szabály megtalálása a legnagyobb nehézség.

Kérdés, vajjon a polgári törvénykönyv megalkotásáig, fog-e az új polgári perjog ezen a bajon segíteni, azaz fogja-e előmozdítani az egyöntetű judicaturát és szokásjog egyenletes képzését?

Én erre a kérdésre csak igenlőleg válaszolhatok, mert polgári perjogunknak van egy intézménye, a mely ama cél elérésére kiválóan alkalmas. Értem a *felülvizsgálatot*. Ez mint tudjuk, arra van rendelve, hogy a legfelsőbb bíró eldöntse, vajjon az alsóbb bíróságok jól alkalmazták-e az *anyag*i és *alaki jogot*, azaz a magánjogot és a peres eljárást? Ennek következtében a legfelsőbb bíró felszabadul a tényeknek bizonyítás útján való kiderítésétől s így annál több gondot fordíthat a jogkérdések alapos kiderítésére, a minek következtében megjavul a bírói gyakorlat is. Igaz, hogy a felülvizsgálat körének meghatározása egyike a legnehezebb kérdéseknek. De mégis örvendetesen tapasztalható, hogy bíróságaink e részben már nem küzdenek annyi bajjal, mint a som. eljárás hatályba lépésekor. Van tehát reményünk arra, hogy az új perjog mellett türethetőbbé válik az a bizonytalan jogállapot, a melyet a polgári törvénykönyv hiányában eddig elszenvednünk kellett. De másfelől az is kétségtelen, hogy új perjogunk, legyen az bármily kiváló alkotás, jó hatásait teljes mértékben csak a polgári törvénykönyv után fogja éreztetni. A jó bíraskodáshoz okvetlenül szükséges a világos anyagi jog is. Ennél fogva a polgári törvénykönyvnek sem szabad már sokáig késnie.

Ezzel a megnyitási ünnepély véget ért.

A tanári kar személyzetére vonatkozólag a lefolyt tanévben a következő intézkedések történtek:

1) Dr. *Bozók*y Alajos igazgatót a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister ur az 1899. évi október 10-én 69559. sz. a. kelt rendeletével 1899. évi okt. 1-től számítva a VI. fizetési osztály első fokozatába,

2) Dr. *Magyar*y Géza ny. r. tanárt 1899. évi sept. 4-én 64101. sz. a. kelt rendeletével 1899. évi sept. 1-től számítva az első, évi 200 frtnyi, ötödéves korpótlék élvezetébe,

3) Dr. *Molnár* Imre ny. r. tanárt 1899. évi november

18-án 86890. sz. a. kelt rendeletével 1899. évi okt. 1-től számítva a VII. fizetési osztály második fokozatába,

4) Dr. *Nagy* Ernő ny. r. tanárt 1900. évi jan. 27-én 4429. sz. a. kelt rendeletével 1900. évi febr. 1-től számítva a harmadik évi 400 koronányi, ötödéves korpótlék élvezetébe léptette elő.

5) Dr. *Károly* Irén prémontrei főgymnasiumi ny. r. tanárt 1900. évi febr. 12-én 12295. sz. a. kelt rendeletével az 1900—1901. tanévtől kezdve az Éthika előadásával bizta meg magántanári minőségben 400 korona jutalomdíj mellett.

6) Dr. *Sipos* Árpád és Dr. *Molnár* Imre ny. r. tanárokat 1900. évi június 18-án 14467 sz. a. kelt rendeletével 1900. évi július 1-től kezdve a VII. fizetési osztály *első*, Dr. *Persz* Adolf, Dr. *Nagy* Ernő, Dr. *Hoványi* Gyula, Dr. *Szolcsányi* Húgó és Dr. *Magyar* Géza, ny. r. tanárokat pedig ugyancsak a mondott időponttól fogva a VII. fizetési osztály *második* fokozatába léptette elő, még pedig egyéb illetményeiknek (u. m. a korpótlékek, lakpénzek, tan- és vizsgadíjaknak) továbbra is változatlanul meghagyása mellett.

Megemlítendő, hogy Dr. *Nagy* Ernő ny. r. tanárt a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister ur f. é. 495 sz. a. kelt rendeletével az aradi kir. főgymnásiumban s az állami főreáliskolában folyó történeti oktatás megfigyelesére, a f. é. 36695. sz. a. kelt rendeletével pedig a a nagyváradi állami főreáliskola érettségi vizsgálatainak vezetésére küldte ki. Dr. *Hoványi* Gyula ny. r. tanár ugyancsak a nm. vallás- és közoktatásügyi minister ur engedelmével több ízben a fővárosba távozott, hol mint a magyarországi róm. kath. egyház autonomiáját szervező kongresszus tagja és a kongresszus 27-es, 12-es és 9-es bizottságainak előadója, a 9-es és 27-es bizottság javaslatát és jelentését e bizottságok határozata alapján készítette, az országos kath. gyűlésen pedig mint a kongresszus által általános tárgyalás alapjául elfogadott 27-es bizottsági javaslat előadója működött.

A lefolyt tanév nevezetesebb eseményei a következők:

Testületileg megjelent a kar:

1899. évi sept. 11-én mint néhai Erzsébet királyné ő felsége gyászos halála évfordulóján a helybeli I. szert.

székesegyházban a nagy halott lelki üdvéért tartott requiemen.

1899. évi okt. 4-én ő cs. és apostoli kir. Felsője legmagasabb névünnepe alkalmából a helybeli I. sz. székesegyházban tartott ünnepélyes hálaadó isteni tiszteleten.

1899. évi október 6-án az ifjuság által az aradi vértanúk gyászos halálának 50. évfordulója alkalmából akademiánk disztermében rendezett hazafias emlékünnepeyen.

1899. évi október 22-én a Szigligeti Társaság által néhai Dr. *Nagall* János, felszentelt püspök, a helybeli I. sz. káptalan nagyprépostja, a m. tud. Akadémia t. tagja, az irodalmi tevékenységéről és páratlan közjótékonyágáról országszerte ismert főpap emlékére ugyancsak akademiánk disztermében rendezett matinéén, melyben ftdő Dr. *Karsch* Lollion, derecskei róm. kath. plébános, akademiánk egykori hitszónoka mondotta el nagy és diszes közönség jelenlétében valóban klasszikus emlékbeszédjét.

1899. évi november 20-án a disztermünkben tartott *Erzsébet*-királyné emlékünnepeyen, mely alkalmával Dr. *Sipos* Árpád ny. r. jogtanár a következő beszédet mondotta:

Boldogult királynénk emlékezete.

Nem kell megneveznem, úgy is tudja mindenki, melyiket értem alatta.

Magyar királynék hamvai porladoznak több helyen, de ma e czim alatt mindenki *Erzsébet* nagyasszonyunkat érti, nem azért mert ő a sorozatban az utolsó, hanem mert a nemzet szívében a legelső.

Isten különös kegyének köszönhetjük, hogy a tündér szépségű királyleány fiatal uralkodónk szívét annak idején meghódította s később királynőnk lett.

A fejedelmi nász ideje ugyan hazánk történetének zord napjaira esett: az elnyomott, történeti jogalapon fejlett alkotmányától megfosztott nemzet, komor némaságban gyászolta igaz ügyének bukását, halottait s a börtönökben sinlő rabjait.

E házasság hozta az első enyhülést: sok börtön ajtaja nyílt meg s százával adta vissza övéiknek az élve eltemetetteket, mintha a fejedelmi hölgyben hazánknek egy jótékony, halott-föltámasztó nemtője érkezett volna meg.

És ugy is volt. Az eszményi szépségű királyi ara külső szépsége érző szívvvel, az elnyomottak és szenvedők iránt melegen érdeklődő lélekkel, a legmagasztosabb értelemben vett nőiességgel párosult; minden elnyomás, minden szenvedés rokonszenvét és részvétét vonta magára.

Irodalmi izlése is ezt mutatja. Kedvencz költőjében, Heine-ban a szenvedő beteg, annak gúnyos kifakadásaiban egy szétzuzott, eszmények után siró kedély fájdalmas kitörése ragadta meg; hazai iróink közül Eötvös Józsefet, az idealizmus, a fennkölt emberszeretet és a világfájdalom lángeszű költőjét tartotta nagy szellemnek.

Mindaz, ami magasság a szellemben és mélységes a szenvedésekben, vonzotta nemes lelkét.

Hát hogyné hatott volna kedélyére egy egész ország és nemzet szenvedése, melynek hősiességében, eszményi céljaiban magasztos jogvédelmét vérbe fojtották, jogintézményeit erőszakkal elkobozták, fiait verpadra, börtönökbe hurczolták és amely ügyének igazságába vetett rendületlen hittel mindezt a mélységes szenvedést méltósággal viselte?!

Ha pozitív adat nem volna is reá: egyénisége, egész élete lélektanilag indokolja ezt a föltevést.

A házassági frigy megkötése után pár évvel hazánkban megtartott fejedelmi körut eszméje bizonyára szíve vágyaival találkozott, hisz alkalmat nyújtott arra, hogy közelebről megismerjen egy országot, mely történeti multját, igaz ügyének bukását gyászolta; ez utazást azonban egy fájdalmas esemény szakította meg s ő felségeik sietve tértek vissza, hogy az ősi budai várakban, gyászravatalon fekvő elsőszülöttjök hült tetemére boruljanak.

Az első, nagy fájdalom ekkor rendítette meg először azt a nemes lelkét, melynek addig az élet csak örömet nyújtott s mely eddig csak a mások szenvedésein bánkódott.

És e fájdalmas csapás épen itt, e vérző sebeiben sinlő, gyászbaborult országban, hol százezerek siratták szeretteik kora halálát, érte az anyai keblet; szenvedéseink iránt mennyivel vált fogékonyabbá a szenvedés által még inkább megtisztult érző szíve, mily erős köteléssel fűzte a fájdalomérzet a szintén halottait sirató nemzethez és ahhoz a helyhez, — most már hazájához, — hol első szülöttére a koporsó fedele zárult, azt csak az tudja megérteni, ki a lelki szenvedések rejtélyeit tanulmányozza.

Bár a néhai trónörökös születése, majd a monarchiát érő csapások az első fájdalmas benyomás hatását gyen-

gitették is, sem az öröm, sem a bánat azt meg nem szüntette.

Megjött az idő, mikor ez érzelem megnyilatkozott, habár látszólag csak magán kedvtelés alakjában; nem a kormányzati ügyek terén, mert a politika utvesztőjére soha sem tévedett, annak prózai, olykor kicsinyes részleteitől, kanyargós ösvényétől magas szárnyalású, az eszményiek felé törő szelleme idegenkedett, de rokonszenve és érzelme azért a mienk, a mi igaz ügyünké volt.

Megtanulta nyelvünket, hogy megismerhesse szépségekben gazdag irodalmunkat, népünk geniusát és hogy — sirhasson szenvedésekben gazdag történetünkön.

A kutató történelem fogja majd földeríteni azt, hogy az Ő Felsége és a Nemzet között létrejött kibékülésben mennyi része volt az ő szivjóságának; ha azon formák megállapításába, melyben a két állam a közös uralkodó alatt életét folytatja, be nem folyt is: szeretetreméltóságával, bájos személyiségének varázsával *minden irányban* az őszinte kibékülés és kiegyezés érzetének óhajtását a legnagyobb mértékben mozdította elő.

Vágya mindenben teljesedett. Látta királyi férjét nemzetével kibékülni, tanuja és részese volt a fényes koronázási ünnepélynek, az ő vállát is érintette Szent István koronája; eljött azután az idő, mikor Deák Ferencz ravatalánál imádkozott s koszoruját a nagy ember koporsójára helyezé; egészen magyar királyné, a mi királynénk lett!

A boldogság kora volt, ami ezután következett.

A nemzetől bálványozott királyné örömmel látta, hogy az Úr felkentje, a nemeslelkű király és a nemzet között a bizalom, a szeretet, a hűség köteléke mindinkább megszilárdul, mihez még a családélet zavartalan boldogsága is járult, mert az ember a trón bitorában is ember marad, a kevés örömet és a sok fájdalmat, mi a földi életben kinek-kinek osztályrészül jut, csak úgy érzi mint az, aki daróczköntösben jár.

Egy nagy királynak, ki egyben nagy ember is, gyöngéd szeretete, a királyi gyermekek legszebb reményekre jogosító fejlődése, a boldog családélet érzetével környezték ő Felségét és — mintha az Ég kárpótolni akarta volna az egykori fájdalmas veszteségért — a budai királyi várpalotában, ugyanazon helyen, hol a fejedelmi törzs első nemes hajtását a halál fagyos keze letörte és az enyészetnek adta, új virág fakadt: egy magyar királynéleány született.

Most már a történelmi emlékekben gazdag helyhez az anyai bánat és boldogság emléke csatolta, most már a fájdalom és öröm érzete füzte hazánkhoz.

Egymást követték a boldog családi események: az idősebb királyleány szive vonzalmát követve férjhez ment, Rudolf trónörökös boldog emlékű József nádorunk unokáját vette nőül és királynőnket még viruló szépségében, élte delén, — mosolygó, derült angyalarczu unokák környezték s úgy látszott, hogy a felhőtlen kék egen a boldog családélet napja zavartalanul osztja fényét és melegét.

Haj! elborult és mint a Zenithre fölrohanó borzas felleg sötét méhéből előtörő villám, érkezett a mayerlingi katastropha hire, hogy utánna sötétségbe és gyászba boruljon minden.

Az egész monarchia megrendült a rémhírre, de hazánkban tett az mégis legnagyobb benyomást; a megnyugvás, mit egy népei szeretetében nagyra nőtt, szabadság, törvény és alkotmánytisztelő bölcs király tapasztalt vezetése alatt felnőtt, szívben és szellemben egyaránt gazdagon megáldott trónörökös egyénisége a jövőre biztosított, megrendült. — Az a remény, hogy most már elkerüli hazánk ismert történeti végzetét s ezuttal a nagy király után ismét nagy király fog következni, elhalványult, az ismeretlenség és bizonytalanság kételyének adván helyet.

A hazafui bánat, a veszteség feletti fájdalom és a mélyen sujtott felséges szülők mérhetlen fájdalma iránt érzett részvét és aggodalom fogott el mindenkit: hogyan viseli el ősz királyunk? hogyan bírja el királynénk gyönge, szerető anyai szive a rettenetes csapást?

Minden aggodalom s várakozás ellenére királynénk tanusított bámulatosan hősie erélyt s a fájdalmában megtört roskadozó atyának ő volt támasza, vigasztalója a gyász első napjaiban; de az idegek és a lélekerő ezen tulfeszítése után csakhamar beállott a lankadás és a visszafojtott fájdalom kitört, kérlelhetlenül követelvén jogait a szív felett s hatalmába kerítve a boldogtalan anya egész lényét.

„Pertransivit gladius!”

Szegény, szenvedő, boldogtalan anyai szivedet átjárja a kifejezhetlen fájdalom éles kardja, keservedben leborulhatsz a fájdalmas szüzanya képe előtt, vonagló ajkakkal rebege a megejtett ártatlanság könyörgését:

Ach neige,
 Du Schmerzensreiche,
 Dein Antlitz gnädig meiner Noth!

Das Schwert im Herzen,
 Mit tausend Schmerzen
 Blickst auf zu deines Sohnes Tod.

Zum Vater blickst du,
 Und Seufzer schickst du
 Hinauf um sein' und deine Noth!*)

Hasztalan! elvesztett fiadat nem kapod vissza e földön többé s a kihez imádkozol, annak lész élő, földi kép-mása: Mater dolorosa!

A gyászos alak került ezentul a társaságot, az udvar fényes köreit, az embereket és minden helyet, hol a fény, a hiúság zaja bántotta: magába és a bánat isteni mélységébe zárkózott lelkületét.

Ez időtől kezdődnek az utazásnak nevezett folytonos zarándoklások: a zúgó fenyvesek sötét mélyéből, fel a havasok jégcsucsaihoz, onnét a sós vizek végtelen síkjaira, a porhüvelyét elhagyni készülő lélek tétova bolygását követve, mely a természet nagy alkotásait keresi, ösztönszerűen közelebb érezvén ott magát a mindenek Alkotójához.

Utolszor az ezredévi ünnepek alkalmával tartózkodott huzamosabban hazánkban. Mint egy Niobe, a néma szenvedés fájdalmas alakja jelent meg a nemzet örömnepén, melynek fénye elsötétült lelkébe nem hatolt be; tompa fásultságából csak hazánk biboros főpapjának és a képviselőház elnökének lélekrázó szavaira ocsudott föl. A könnyek kiapadt forrása ismét megnyílt és sirt az oltár előtt, sirt a trónon ülve, az édes és fájdalmas visszaemlékezések hatása alatt, a nemzet pedig bánatos részvét által növelt szeretettel, sejtelemszerű aggodalommal, tekintett Nagyasszonyára.

Mert lassankint a testi egészség hanyatlása is bekövetkezett, mi ellen az utolsó évben reménnyel kecsegtető gyógymóddal élt s aztán — a szép, őszi időt fölhasználándó — a fenséges szépségű genfi tó partjaira ment, hová — egykor derüesebb napjainak — emlékei vonzották
 És ekkor telt be végzete.

*) Goethe: „Faust“ I. r.

Egy vadállat, nem! annál sokkal rosszabb: egy minden valláserkölesi, emberi érzületből kivetkezett munkakerülő, kinek félmüvelt agya az érzéki élvezeteket követelő hóbortos tanoktól megzavarodott, a tudatlan, de magát felvilágosultnak hirdető századvégi csöcselék prototypje, kinek szájából istenkáromlás, dohány és pálinkabüz ömlik, — átszúrta régtől szenvedő szívét s elkövette századunk legvérlázítóbb bűnét!

Pertransivit gladius! most már másodszor és most már utóljára hideg vas járta át a melegen érző szívet, hogy annak résén a lélek elszálljon oda, ahová régen kíváncszott, korán elköltözött gyermekeihez.

Az elszörnyedés és felháborodás együtt tört ki a fájdalom és részvétel megnyilvánulásával. A százezerekből álló vitéz hadsereg tagjai és ti ifju barátaim és minden férfi elgondolta önkéntelenül e rémlír hallatára, amit Carlyle Lamballe herczegnő haláláról mond: óh te imádásra méltó, királyi eredetű, isteni eredetű szegény nő, ki szép voltál, jó voltál és boldogtalan voltál, miért nem lehettem akkor én ott, kezemben a Thór kalapácsával vagy a Balmung kardjával, hogy e gyalázatos gyilkosságot meggátoltam volna? . . .

A nemzet fájdalma meghatóan nyilvánult, gyászba borult az egész ország, nem kellett hivatalosan elrendelni, magától divat lett a gyászviselet, a zajos vigalmak megszűntek és minden ember aggódó részvéte öreg királyunkra irányult.

Most már mindennek vége! — tört ki az elkeseredett kétségbeesés a mélyen sujtott atya és férj ajkain, hisz emberi szó kifejezni nem képes a szenvedés nagyságát amit ily veszteség előidéz és nem csuda, ha a lemondó kétségbeesés szavait csikarja ki a legvallásosabb érzületű és legszilárdabb jellemű férfiúból is. De emberi szó elmondani, elme elképzelnéni nem képes a lesujtott lélek belső harcát sem, midőn az a fájdalmas közönnyel szembe száll s midőn nehéz küzdelem után a kötelességérzet segélyével a lelkierő diadalmaskodik és zugolódás nélkül megnyugszik a megváltozhatatlanban.

Ősz királyunk lélekemelő példáját adta a keresztényi erénynek, a szilárd jellemű férfiaságnak, midőn még családi bánatában sem feledkezett meg népeiről és fejedelmi kötelességéről: „Ne kiméljenek, minél több dolgot adjanak, egyedül uralkodói kötelességem teljesítése képes fenntartani“, mondá a kormány férfainknak és ezzel fenséges példájával oktatótt mindenkit annak megértésére,

hogy a földi életben lehetnek boldog napjaink, de nem azért vagyunk *itt*, hogy boldogok legyünk, hanem — hogy ami osztályrészünkül jut — *kötelességünket* becsületesen teljesítsük.

E magasztos példán épülve, nekünk is kötelességünk a vigaszt és megnyugvást keresni a sebhedt kedélyünkre.

Hisz minél egyetemesebb, minél nagyobb csapás éri az embereket, annál mélyebben érzik annak szükségét, hogy vigaszt keressenek. Ez paradoxonnak látszik, — de csak látszik, mert bár kezdetben, a fájdalom első heveny-érzetében a mások által hangoztatott vigasztalás visszatasztelést kelt, mert a bánatába mélyedt lélek fájdalomérzetéhez görcsösen ragaszkodik s minden kísérleten, mely azt enyhíteni akarja, fölháborodik, később mégis — az idő csillapító hatása folytán — önként keresi a vigasztalódást.

E szomoru csapás — a multat a jelennel megfigyelve — nemzetünk jellemének oly sajátságát domborította ki, melyet bánatos helyzetünkben veszteségünk némi kárpót-lásául, vigaszául tekinthetünk.

Két gyarlóság sajátja az embernek: az engesztelhetetlen boszuvágy az egyik, a rút hálátlanság a másik.

Telamoni Ajax véres árnya még a Hades-ben is komoran fordult el az őt engesztelve kérő Odysseüsztól, pedig ez az alvilágban történt, mely a Lethe folyón, a *feledés* vizén túl van. Goneril az atyát, kitől életet, szerető gondozást, gazdagságot, fényt és hatalmat nyert, durva hálátlanságával az örületbe hajtotta.

A költők erős színezéssel bár, de azért az ember valóban létező, örökletes, rút két gyarlóságát állítják elénk: az egyik a szenvedett bántalmat el nem feledi, azért meg nem bocsát, a másik a vett jókat feledi, sőt azokért fekete hálátlansággal fizet.

Nemzetünkön és igazain is estek, még pedig súlyos sérelmek, de a nemzet azokra az engesztelés fátyolát borította, melyet hivatlan kezek hiába próbálnak föllebbenteni, — mert az a szenvedett bántalmakért bosszuvágyat nem táplál, de amiket boldogemlékű királynénk részéről tapasztalt: a szívjóságért és szeretetért, örök hálát érez annak nem csak jelen, hanem érezni fog minden jövő nemzedéke!

Nagy szenvedések így hozzák napfényre nemzetünk nemes jellemének és érzelmének igaz gyöngyét.

Igy és más módon igyekeznek magát vigasztalni a

szegény emberi lélek s ez mind szép, mind igaz, de szeretett királynénkat mindez nem adja többé vissza!

Nem zúgolódunk oh végtelen Mindenség Ura! csak bánatosan sóhajtunk, tündökönk s keressük a megnyugvást töprengésünkre: hogy ennek a szépségben, lelki nemes-ségben, szívjóságban tündöklő fényes alaknak, ki az anya fenségét a szerető nő gyöngédségével egyesíté, ennek a dicső királynénak, ez egykor oly ragyogó, később oly gyászos tüneménynek, ki büszkeségünk, majd részvétünk, — de mindig szeretetünk, hódolatunk tárgya s a legnemesebb értelemben vett eszményi, örök nőiesség megtestesülése volt, miért kellett így elmulni? . . .

Talán a világköltő Chorus mysticusának eme sejtelenkeltő szavaiban találunk választ:

Alles Vergängliche
Ist nur ein Gleichniß;
Das Unzulängliche,
Hier wird 's Ereigniß;
Das Unbeschreibliche,
Hier ist es gethan;
Das Ewig-Weibliche
Zieht uns hinan! *)

1899. december 8 án kísértük ki utolsó útjára *Ditz* Mihály III. éves joghallgatót, ki csak 11 nappal előbb kitüntetéssel tette le a II. alapvizsgálatot s most mindazokat a szép reményeket, melyeket a mélyen lesújtott édes atyja *Ditz* Miklós, a helybeli gör. kath. ruthén lel-kész, dicséretes előmeneteléhez fűzött, a sirba vitte.

Azonkívül részt vettünk a Szigligeti Társaság által 1899. decz. 17-én és 1900. évi márcz. 25-én disztermünkben rendezett matineein (az utóbbi a jeles színműirő emlékére tartatott) és 1900. évi jun. 3-án a helybeli kath. legényegylet zászlószentelési ünnepélyén.

* * *

Az előadások a felsőbb helyen jóváhagyott lecke-rend szerint a törvényes szünetek kivételével mult évi szeptember 16-tól f. évi május 31-ig bezárólag folytak.

*) Goethe: „Faust“ 2. r. finis.

Gyakorlati előadások az idén is voltak, még pedig a római jogból, a jogtörténetből, a magyar közjogból, a jogbölcseletről és a büntető jogból.

Dr. Hoványi Ferencz magántanár súlyos betegsége miatt a folyó tanévben sem tartott előadásokat, a törvényszéki orvostant és közegészségtant dr. Baróthy Akos városi t. főorvos adta elő.

Az alap- és évvégi elméleti államvizsgálatokat f. évi június hó 6-ika és 30-ika közötti időben tartottuk; a tanévet ünnepélyesen berekesztő Te Deum folyó évi jun. hó 24-én volt.

Részvétét fejezte ki a kar *Krüsszelyi* Bálint mármarrósszigeti és Dr. *Martinovich* József egri jogtanár elhunytá alkalmából az illető jogakademiáknak; néhai *Munkácsy* Mihály, nemzetünk nagy festőművészenek temetése napján (1900 máj. 9.) pedig, valamint *Bencdek* Ferencz, a jászóvári premontrai kanonokrend nagyprépostja, halálakor (jul. 4.) a gyászlobogót tüztük ki az akadémia épületére.

V. A TANÁROK IRODALMI MŰKÖDÉSE.

Dr. *Bozóky Alajos* igazgató-tanár dolgozatai:

- 1) Tanév-megnyitó beszéd, lsd jelen Almanach 8. s köv. lapjait.
- 2) Az első keresztény kodifikáció (Codex Theodosianus) Budapest 1900.

Dr. *Sipos Árpád* ny. r. tanár dolgozatai:

- 1) Emlékbeszéd megboldogult Erzsébet királynőnk fölött (lsd jelen Almanach 31. s köv. lapjait).
- 2) Czikkek a Magyar Jogi Lexikon II. kötetében.

Dr. *Nagy Ernő* ny. r. tanár dolgozatai:

- 1) Magyarország közjoga. Negyedik kiadás. Budapest 1900.
- 2) Közjogi czikkek (Alkotmány, Alaptörvény, Bevett

vallás, Császár, Delegáció, Elismert vallás, Renunciatio, Udvartartás stb.) a Magyar Jogi Lexikon II. és a Pallas-féle Nagy Lexikon XVII. és XVIII. köteteiben.

3) Schwarcz Gyula. Nekrolog a Jogtudományi Köz-
löny 1900. évfolyamában.

Dr. *Horányi Gyula* ny. r. tanár:

Emlékbeszédet tartott néhai Winterhalter Antal pápai praelatus, nváradai l. sz. apátkanonok, mint a helybeli koldus-ápoló egyesület sok évi érdemdús elnöke fölött. Megjelent a helybeli lapokban és külön lenyomatban.

Dr. *Magyary Géza* ny. r. tanár dolgozatai:

1) Reformok a perjog terén, lsd jelen Almanach 15.
s köv. lapjait.

2) A perfelvétel körüli mulasztás és következményei.
Jogtudományi Közöny 1899. évf. 43. és 44. számaiban.

3) Kereskedelmi jog; a Közgazdasági Ismeretek
Tára II. kötetében.

Dr. *Károly Irén* magántanár.

Cikkeket közölt a Matematikai és Physikai Lapok
idei évfolyamában.

Dr. *Némethy Gyula* magántanár

Cikkeket közölt a Hittudományi Folyóiratban, az
Archaeologiai Értesítőben s a helybeli Tiszántúl cz. napi-
lapban.

A tanárok irodalmi működését a lefolyt évben is
lényegesen előmozdította ama szives készség, melylyel a
budapesti és a kolozsvári m. k. t. egyetemek könyvtárai
a kívánt műveket rendelkezésre bocsátották, a miért e
helyen az akadémiai igazgatóság forró köszönetét nyilvá-
nitani kedves kötelességének ismeri.

VI. IFJUSÁGI EGYLETEK.

1. Joghallgatók segélyező egylete.

Az 1899. sept. 30-án tartott alakuló közgyűlésen
elnökké választott Bárdos Ödön, ennek lemondása

után Olasz Béla, a ki rövid idő múlva szintén elhagyván az elnöki tisztséget, — a végleges tisztikar a következőleg alakítottatott meg:

Elnök: Krüger Aladár III. éves joghallgató.
 Alelnök: Medvigy István III. éves joghallgató.
 Főjegyző: Sebő Mihály II. éves joghallgató.
 Pénztárnok: Prileszky Pál II. éves joghallgató.
 Ellenőr: Csath Béla II. éves joghallgató.
 Könyvtárnok: Szathmáry László II. éves joghallgató.

Aljegyzők: Molnár Kálmán, Dukesz István, Persz Ferencz I. éves joghallgatók.

Bizottsági tagok:

Bárdos Imre, Löwy Mór IV. éves, Altnöder Béla, Ficzek Emil, Frankó Endre, Medvigy Gábor, Olasz Béla, Schweiger Endre, Szokoly Tamás III. éves, Damjanovich Miklós, Ormay Lajos, Knapp Lajos, Racsek József II. éves, Cseresnyés Béla, Kolthay Kornél, Krüger Jenő, Szolcsányi Béla I. éves joghallgatók.

Az egyesület alaptőkéje ebben az évben 20228 korona 52 fillérről 20272 kor. 52 fillérré emelkedett. Ugyanis az alap javára rendezett bál 44 koronát jövedelmezett.

Segélyezésben részesült 39 joghallgató, segélyezésre fordított összesen 860 kor.

2. Önképző- és olvasó-egyesület.

Az 1899. évi sept. 30-án tartott alakuló közgyűlésen a következő tisztikar választatott:

Elnök: Medvigy Gábor III. éves joghallgató.
 Alelnök: Ormay Lajos II. éves joghallgató.
 Főjegyző: Damjanovich Miklós II. éves joghallgató.
 Pénztáros: Szokoly Tamás III. éves joghallgató.
 Ellenőr: Altnöder Béla III. éves joghallgató.
 Háznagy: Hantke Emil II. éves joghallgató. Ennek

február hóban történt lemondása után Középeffy Dezső II. éves joghallgató választatott még.

Aljegyzők: Moyzes Emil II. éves jh. I-ső, Kolthay Kornél, Molnár Kálmán I. éves joghallgatók II-od aljegyzők.

Bizottmányi tagok:

Bárdos Ödön, Löwy Mór, Papp János, Thury László IV. éves, Ficzek Emil, Frankó Éndre, Krüger Aladár, Lojkó János, Poynár Ernő III. éves, Dörner Hugó, Des Echerolles-K. Gilbert, Prileszky Pál, Sebő Mihály, Szathmáry László II. éves, Cseresnyés Béla, Dukesz István, Persz Ferencz, Steiner Andor, Szunyogh Andor I. éves joghallgatók.

A tagok száma 90 volt. Tartott az egyesület egy alakuló, 16 rendes, 2 választmányi és egy zárógyűlést. Rendezett márczius hó 20-án felolvasó-estélyt Margittán. Kegyelettel ünnepelte halottak napját és márczius idusát.

Az okt. 6-án Aradon tartott hazafias ünnepen az egyesületet Szokoly Tamás III. éves joghallgató képviselte és az akad. polgárság koszoruját a Szabadság szoborra letette.

Az egyesület elnöke és annak számos tagja megjelent az ápril hó 28, 29, 30, május 1, 2, 3-án Debreczenben tartott diákkongresszuson.

Az egyesület jelenlegi vagyona a Nagyváradi Takarékpénztárban gyümölcsözőleg elhelyezett 2165 kor. 70 fillér és 3 kor. 20 fill. pénztári maradvány.

VII. A TANÁROK ÉS AZ ÁLTALOK ELŐ- ADOTT TANTÁRGYAK ÁTNÉZETE.

A tanárok neve	Tanító-hivatali minőség	Tanszakma	Előad. nyelv		Észrevétel
			I.	II. félév	
Dr. Bozoky Alajos	kir. tanácsos, igazgató, ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	Római jog	10	10	Tanári éveinek száma: 32.
Dr. Sipos Árpád	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár, lites köz- és rálto ügyvéd	Magy. magánj. Bányajog, Osztrák magánjog	11	9	Tanári éveinek száma: 30 $\frac{1}{2}$.
Dr. Molnár Imre	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	Nemzetgazdáltság, Pénzügytan, M. pénzügyi törvények, Teteles nemzetközi jog	11	9	Tanári éveinek száma: 31.
Dr. Persz Adolf	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár, h. ügyvéd	M. alkotmány- és jogtörténet, Európai jogt., Egyházi jog.	11	9	Tanári éveinek száma: 25.
Dr. Nagy Ernő	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár	Politika, Encyclopaedia, Magyar közjog. A XIX. század története	12	8	Tanári éveinek száma: 20.

A tanárok neve	Tanító-hivatali minőség	Tanszakma	Élőad. nyelv		Heti órák száma		Észrevétel
			I.	II.	I.	II.	
Dr. Horványi Gyula	ny. r. tanár, képezített egyetemi magántanár	Jogbölcseészet, Büntetőjog	11	9			Tanári éveinek száma: 15.
Dr. Szolcsányi Hugó	ny. r. tanár, képezített egyetemi magántanár	M. közigazgatási jog, Statistika.	10	10			Tanári éveinek száma: 26.
Dr. Magyar Gyéza	ny. r. tanár, képezített egyetemi magántanár, h. ügyvéd	Törvénykezési eljárás, Keresk és váltó jog	11	9			Itteni tanár 8 év óta (Azelőtt 2 évig Kecskeméten tanárkodott)
Dr. Horványi Ferencz	orvostudor, ny. városi tiszti fő- és egyházmegyei orvos, akad. magántanár	Törvényszéki orvostan, Közegészségtan. A I. tanévben nem tanított	11	9			Tanári éveinek száma: 20 $\frac{1}{2}$.
Dr. Baróthy Ákos	orvostudor, városi tiszti főorvos, akadémiai h. m. tanár	Törvényszéki orvostan, Közegészségtan	2	2			Itteni tanár 2 év óta
Dr. Károly Irén	képezített főgymn. ny. r. tanár, akad. magántanár	Államszámviteltan	—	2			Itteni tanár 9 $\frac{1}{2}$ év óta.

A tanárok neve	Tanító hivatali minőség	Tanszakma	Előad. nyelv		Heti órák száma		Észrevétel		
			I.	II.	I.	II.			
Dr. Némethy Gyula	theológiai tudor, semináriumi ny. r. tanár, akadémiai m. tanár	Művelődés-tört.	m	a	g	g	4	—	Heti magántanár 1 év óta.

VIII. AKADÉMIAI HALLGATÓK.

BCI. *Beigátott ny. hallgatók.* luj

N é v	Tan-félév	N é v	Tan-félév
I. évesek.			
<i>a) rendes joghallgatók:</i>			
Alföldi Géza	1 2	Homonnai Adolf	— 2
Bágya Ödön	1 2	Hubián Miklós	1 2
Bulzán János	1 2	Jeszenszky Béla	— 2
Bulzán Péter	1 2	Juricskay Barnabás	1 2
5*Crisian Aurel	1 2	20Klein Ferencz	1 2
Cseresnyés Béla	1 2	Kolbay Rudolf	1 2
Cimponeriu György	1 2	Kolontáry Dezső	1 2
Cismas Péter	1 2	Kolthay Kornél	1 2
Czirjék László	1 2	Kosztin György	— —
10Dukesz István	1 2	25Kránczly Kálmán	1 2
Fáabri Albert	1 2	Krüger Jenő	1 2
Farkas Tivadar	1 2	Lengyel Árpád	1 2
Fejér Jenő	1 2	Lewin Géza	1 2
Fildán Viktor	— —	10Lukács Béla	1 2
15Havas Kálmán	1 2	30*Lyuba Valér	1 2
		*Mailáth Adolf	1 2
		Missurai Ágoston	1 2
		*Molnár Kálmán	1 2
		Montia Emil	1 2

N é v	Tan- félév	N é v	Tan- félév
35Muntyán Sándor	1 2		
Papp Romulus J.	1 2		
Persz Ferencz	1 2		
Pocioian János	— —		
Rigó Lóránd	1 —		
40Rokszin Sándor	1 2		
Rothauser Ignác	1 2		
Sceopul József	1 2		
Schweiger Gyula	1 2		
Sicher Jenő	1 2		
45Soós Zoltán	1 2		
Steiner Andor	1 2		
Stern Vilmos	1 —		
Steuer Lipót	1 2		
Stoina Péter	1 2		
50Strengon János	1 2		
Szilágyi Agoston	1 2		
Szkalák Zoltán	1 2		
Szolcsányi Béla	1 2		
Szunyogh Andor	1 2		
55Tarau József	1 2		
Ujfalussy Sándor	1 2		
Wasserstrom Lajos	— 2		
Wechsler Iván	1 2		
b) rendkívüli hallga- tók:			
Berkovits Bertalan	1 2		
60Cseréy Géza	1 2		
Endrei Kálmán	1 2		
Lintner Tivadar	1 2		
Markovits Ferencz	— 2		
Popesku Adrian	1 2		
65Popesku Aurel	1 —		
Radó Dezső	— —		
Sonnenwirth Lajos	1 2		
Szkurka Lajos	1 2		
Weisz Gyula	— 2		
		II. évesek.	
		Ady Endre	— 2
		Antal Kornél	1 2
		Beliczay Andor	1 2
		Berényi Antal	1 2
		5Böhm Zoltán	1 2
		Böns Károly	1 2
		Borbola Dezső	1 2
		Bretán Sándor	1 2
		Csath Béla	1 2
		10Damjanovich Mikl.	1 2
		Deixner Vilmos	1 2
		Dénes Sándor	1 2
		Dörner Hugó	1 2
		Des Echerolles Kr.	
		Gilbert	1 2
		15Feldmann József	1 2
		Fuchs Ernő	1 2
		Grosz Ede	1 2
		Grosz Lajos	1 2
		*Hantke Emil	1 2
		20Heiser Gyula	1 2
		Jako Elek	— 2
		*Jakob József	1 2
		Jakobovits Eman.	1 2
		Jantsovít Jenő	1 2
		25Jeszenszky Béla	1 —
		Julier Károly	— —
		Knapp Lajos	1 2
		Középeßy Dezső	1 2
		Kurczmann Illés	— —
		30*Maráz István	1 2
		Moyzes Emil	1 2
		Ormay Lajos	1 2
		Pásztor Bertalan	1 2
		Pásztor Ede	— 2
		35Pavella Zsigmond	1 2
		Pongrácz Aladár	1 2
		Grf Pongrácz R.	1 2
		*Porumb Nestor	1 2

N é v	Tan- félév	N é v	Tan- félév
Prileszky Pál	1 2	25**Mészáros Aladár	1 2
40*Racsek József	1 2	Miskolczi Pál k.	— —
Sal József	1 2	*Obadean Pál	1 2
*Sebő Mihály	1 2	Olasz Béla	1 2
Stacho Lajos	1 2	Petruicz Justin	1 2
Suciu János	1 2	30Grf Pongrácz K.	1 2
45Szathmáry László	1 2	*Poynár Ernő	1 2
Szemes Ferencz	1 2	*Schiau Miklós k.	— —
*Szögyény Gábor	1 2	Schweiger Endre I.	1 2
Tarján Leo	1 2	Sommer Nándor	1 2
*Tiefenthaler József	1 2	35*Szévolt János	1 2
50Varga Károly	1 —	Szilvássy Alajos	1 2
Vas Ödön	1 2	*Szokoly Tamás	1 2
Vermes Béla	1 2	*Tóth Béla	1 2
		*Zigre Aurel	1 2
III. évesek.		IV. évesek.	
Altnöder Béla	1 2	Adamik János	1 —
*Ardeleán Ezsaiás k.	— —	**Baranyi István	1 2
Bárdos Ödön	1 —	Bárdos Imre v.	1 —
*Bárdosy Cornél	1 2	*Bárdosy Cornél	1 2
5*Botiocu Elek	1 2	5Beniczky Sándor v.	1 —
*Campian János	1 2	Boros János	1 2
Davidovits Samu	1 2	Coste Emil	1 2
†Ditz Miklós	1 —	Dallos Mór v.	1 —
Erdélyi Miklós	— 2	Eleméry Ferencz	1 —
10Faragó Sándor	1 2	10Fehér Ödön	1 2
Fichtner Gyula	1 2	Folly Emil	1 —
*Ficzek Emil	1 2	Gara Ákos v.	1 —
Franko Endre	1 2	Grosz Endre	1 2
Hollmayer Béla	1 2	Guttman Gábor v.	1 —
15Jaczkovits Gyula	1 2	15Halász Márton v.	1 —
*Kövári Miklós	1 2	Kiss György	1 2
Krecz Viktor	1 2	Kiss Sándor k.	— —
*Krüger Aladár	1 2	Lövy Mór	1 2
Lakos Ferencz	1 2	*Lukács Imre k.	— —
20Lojko János	1 2	20Mester Károly	— —
Lövy Mór	1 2	Mandel Viktor	— 2
*Marsieu Jusztin	1 2	Moldoványi József	— 2
Medvigy Gábor	1 2	Papp János	1 —
Medvigy István	1 2		

N é v	Tan- félév	N é v	Tan- félév
Patzkó Antal v.	1 —	30 Sonkután Sándor v.	1 —
25 *Popovits Miklós	1 2	*Szolnok Jenő	1 2
Popper Ákos v.	1 —	*Templeán Dezső	1 2
*Poynár Szevér k.	— —	Thury László v.	1 —
Rezey Gusztáv	1 2	Tóth Béla	1 2
Rokszin György	1 2	35 Weimann Jenő v.	1 —

Összesen: 195.

A *-gal jelöltek ösztöndíjasok.

A k-val jelöltek egy évi önkéntesek.

Jegyzetek: A v-vel jelöltek az I. félév végén végbizonyítványt nyertek.

A kiknek neve mellett félév nincs kitéve, azok elmaradtak.

2. Vizsgálati engedélyt nyertek:

A vizsgálati engedélyt nyert egyének csak a miniszeri engedély keltének évében vételnek számba.

Az I. alapvizsgálatra:

Ember Manó, jószágigazgatósági irodatiszt Aradon.

György László, megyei írnok Margittán.

Kováts István, községi jegyző Lieblingen.

A II. alapvizsgálatra:

Ember Manó, jószágigazgatósági irodatiszt Aradon.

5 György László, m. írnok Margittán.

Kováts István, községi jegyző Lieblingen.

A jogtudományi államvizsgálatra:

Biszterszky Iván, m. közig. gyakornok.

Ember Manó, jószágigazgatósági irodatiszt Aradon.

Forrás Gyula, budapesti t. egyetemi v. joghallgató.

10 György László, m. írnok Margittán.

Kováts István, községi jegyző Lieblingen.

Likár Ferencz, állami végrehajtó Zomborban.

Az államtudományi államvizsgálatra:

- Ember Manó, jószágigazgatósági irodatiszt Aradon.
 Giraud Árpád, kolozsvári t. egyetemi v. joghallgató.
 15 György László, m. irnok Margittán.
 Kováts István, községi jegyző Lieblingen.
 Likár Ferencz, állami végrehajtó Zomborban.

Az államszámviteltanra beiratkozók:

- Beöthy Miklós, m. hivatalnok.
 Billek Károly, m. k. p.-ügyigazgatósági gyakornok.
 Lakatos Sándor, m. hivatalnok.
 Márkus János, városi hivatalnok.
 5 Rosenberg Márton, m. k. p.-ü.-igazg. gyakornok.
 Südy József, m. hivatalnok.
 Törös László, m. k. p.-ü.-igazg. hiv.
 Varga Pál, jegyző Barsm.

Az intézetet általában látogatók száma 220 volt. A beíratott nyilvános joghallgatók számánál a múlt évihez képest gyarapodás 6, a vizsgaengedélyt nyert egyének számánál apadás 36, az államszámviteltant hallgató tisztviselőknél gyarapodás 2, általános apadás 28.

A nyilvános hallgatók között származás szerint volt: Alsó-Fehér megyei 1, Arad megyei 22, Árva megyei 1, Bács megyei 1, Békés megyei 7, Bereg megyei 4, Bihar megyei 98, Brassó megyei 2, Csanád megyei 2, Háromszék megyei 1, Hajdu megyei 1, Heves megyei 2, Hont megyei 1, Jász-Nagy-Kun-Szolnok megyei 1, Kolozs megyei 1, Krassó-Szörény megyei 4, N.-Küküllő megyei 1, Maros-Torda megyei 1, Nógrád megyei 1, Pest-Pilis-Solt megyei 1, Sáros megyei 2, Szabolcs megyei 3, Szathmár megyei 11, Szeben megyei 4, Szilágy megyei 4, Temes megyei 3, Torontál megyei 6, Trencsén megyei 1, Ugocsa megyei 1, Ung megyei 1, Vas megyei 1, Veszprém megyei 1, Zemplén megyei 3, Zólyom megyei 1, Alsó-Ausztriai 1, összesen 195.

IX. A TANDIJ ALÓL EGÉSZEN S FÉLIG FELMENTETTEK KIMUTATÁSA.

É v f o l y a m		egészen	félíg	kor.	fill.
Az I. félévben	Az I. évfolyamban	1	8	229	—
	A II. évfolyamban	3	8	310	—
	A III. évfolyamban	2	3	154	—
	A IV. évfolyamban	1	3	120	—
	Összesen :	7	22	813	—
A II. félévben	Az I. évfolyamban	1	9	220	—
	A II. évfolyamban	3	7	312	—
	A III. évfolyamban	2	3	168	—
	A IV. évfolyamban	1	1	60	—
	Összesen :	7	20	760	—

Az egész évben tehát 56 joghalgatónak 1573 korona tandíj engedtetett el. Három első, két másod, egy harmad és egy negyed évi tanfolyambeli joghallgató a tandíjfizetéssel elmaradt, a beírtatott önkéntesek szintén nem fizettek tandíjt.

As ösztöndíjak, segélyegyleti díjak, elengedett tandíjak s a beteg-segélyző alapból utalványozott segélyek együttvéve: 16007 koronára rugtak.

X. TANANYAG.

I. Kötelező tantárgyak:

Első félév	Első évfolyam	Bevezetés a jog- és államtudományokba, 2 óra. Római magánjog (institutiók), 8 óra. Magyar alkotmány és jogtörténet, 7 óra. Művelődéstörténet, 4 óra.
	Második évfolyam	Nemzetgazdaszat, 6 óra. Magyar magánjog, 5 óra. Jogbölcseészet, 6 óra. A XIX. század története, 4 óra.
	Harmadik évfolyam Jogtudom. tanfolyam	Peres és peren kívüli eljárás, 5 óra. Oszták magánjog, 6 óra. Magy. kereskedelmi és váltójog, 6 óra. Büntetőjog, 5 óra.
	Negyedik évfolyam Államtud. tanfolyam	Alkotmányi és kormányz. politika 5 óra. Magyar közigazgatási jog, 5 óra. Magyar pénzügyi jog, 5 óra. Egyházi jog, 7 óra.
Második félév	Első évfolyam	Római magánjog, 8 óra. Európai jogtörténet, 5 óra. Étika, 4 óra. (Szünetelt.)
	Második évfolyam	Tételes nemzetközi jog, 3 óra. Pénzügytan, 4 óra. Magyar magánjog, 5 óra. Magyar közjog, 6 óra.
	Harmadik évfolyam Jogtudom. tanfolyam	Peres és peren kívüli eljárás, 5 óra. Magyar állam statisztikája, 5 óra. Büntetőjog, 5 óra.
	Negyedik évfolyam Államtud. tanfolyam	Speciál collegiumok.

2. Speciál collegiumok.

Az első félévben 6 tanár hirdetett hetenkinti 18 órában 9 speciálcollegiumot, melyekre 385 joghallgató iratkozott be, a második félévben pedig 10 tanár hetenkinti 32 órában 17 speciálcollegiumot, melyeket 768 joghallgató látogatott; ugyanis számos joghallgató több speciálcollegiumot választott.

Az egyes collegiumokat a következő táblázat tünteti föl:

A tanár neve	Az előadás tárgya * Publicumok † Kötelező tantárgyak.	Hetenkinti óraszám	Hallgatók száma
<i>Az első félévben:</i>			
Bozóky	Római perjog	1	63
"	Gaius olvasása	1	62
Nagy	† A XIX. század története	4	51
Némethy	† Művelődéstörténet	4	63
Szolcsányi	* Iparügy	1	64
"	Belügyi igazgatás	2	2
"	Óstermelési igazgatás	2	2
Hoványi	* Jogbölcsészet története	1	46
Baróthy	Törvénytársasági orvostan	2	32
<i>A második félévben:</i>			
Bozóky	Pandekták tek. az új német tkv-re	2	62
Persz	Jogtörténeti repetitorium	1	71
Sipos	Osztrák örökjog	2	24
"	Magyar bányajog	2	29
Molnár	Nemzetgazdaságtan külön. rész	2	30
"	† Tételes nemzetközi jog	3	54
Nagy	Közjogi gyakorlatok	2	49
"	* Az 1848. é. thozás	1	106
Hoványi Gy.	* Büntetőjogi gyakorlatok	1	46
"	Jogbölcsészeti conversatorium	2	45
Szolcsányi	Óstermelési statisztika	2	10
"	Ipari és forgalmi statisztika	2	11
"	* A közszolg. viszonyai hazánk.	1	67
Magyary	Kereskedelmi társaságok	2	35
"	Csődjog	2	32
Károly	Államszámvitel tan	2	67
Baróthy	Közegészségtan	2	30

ÖSZTÖNDIJASOK.

Ösztöndíjat a következő joghallgatók élveztek:

Az I. évfolyamban:

Crisian Aurel, Papp Tódor-félét	240	koro- nával
Lyuba Valér, Gozsdu-félét	400	
Majláth Adolf, Jövedéki birság-félét	400	"
Molnár Kálmán, Alapy-félét	420	"

A II. évfolyamban:

5	Hantke Emil, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	60	koro- nával
	Jacob József, Ghiba-Birta-félét	400	
	Maráz István, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	60	"
	Porumb Nestor, Gozsdu-félét	400	"
	Racsek József, Racsek félét	500	"
10	Sebő Mihály, Döllinger-félét	240	"
	Szögyény Gábor, M. Terezia-félét	300	"
	Tiefenthaler József, Wellenstein-félét	122	"

A III. évfolyamban:

	Ardeleán Ezsaiás, Gozsdu-félét	500	koro- nával
	Bárdossy Cornél Sulutiu-félét	400	
15	Botiocu Elek, Papp Tódor-félét	240	"
	Campianu János, Gozsdu-félét	600	"
	Ficzek Emil, Alapy-félét	420	"
	Kövári Miklós, Kövári-félét	160	"
	Krüger Aladár, Alapy-félét	420	"
20	Marsieu Justin, Gozsdu-félét	500	"
	Mészáros Aladár, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	60	"
	Ugyanaz, Magyarorsz. r. kath. tanító-egylettől	100	"
	Obadeán Pál, Gozsdu-félét	600	"
	Poyvár Ernő, Gozsdu-félét	600	"
25	Schiau Miklós, Gozsdu-félét	500	"
	Szévolt János, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	60	"
	Szokoly Tamás, Alapy-félét	420	"
	Tóth Béla, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	60	"
	Zigre Aurel, Gozsdu-félét	1000	"

A IV. évfolyamban:

30Baranyi István, Alap-félélet	300	koro- nával
Ugyanaz, a nváradí l. sz. káptalantól	120	"
Lukács Imre, Alap-félélet	420	"
Popovits Miklós, Papp Tódor-félélet	800	"
Poynár Szevér, Gozsdu-félélet	1000	"
35Szolnok Jenő, Winterhalter-félélet	90	"
Tempeleán Dezső, Gozsdu-félélet	400	"

XII. VIZSGÁLATOK.

Az 1874. évi Szabályzat 51. §-a értelmében a joghallgatók előmenetelének figyelemmel kísérése szempontjából sűrűen tartattak colloquiumok nemcsak a kötelező, hanem egynemely speciálcollegiumokból is, az összes colloquiumok száma 1520 volt.

A jelen 1899/1900. tanév folyama alatt letett alap- és államvizsgálatok eredménye pedig a következő:

1899. évi szeptember 1-től 1900. június végéig. *)

Letette az	Nyilvános rendes joghallgató	Ministeri engedély folytán	Képesítéssel		Mett	Felfüggesztett	Összesen
			Képesítéssel	Egyhangulag v. szótöbbséggel			
Első alapvizsgálatot	62	4	10	50	2	4	66
Második alapvizsg.	51	8	9	43	5	2	59
Államtud. államvizsg.	4	6	—	9	1	—	10
Jogtud. államvizsg.	14	5	1	12	4	2	19
Főösszeg	131	23	20	114	12	8	154
%	85·06	14·94	12·98	74·02	7·85	5·15	100

*) Ezen táblás kimutatás az egész tanév alatt letett összes alap- és államvizsgálatok eredményét tünteti föl, melyben a múlt évekről elmaradt

A jogtanulók szorgalmának fokozása szempontjából a nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister ur 1886. márczius 19-én 46299/1885. sz. alatt kelt szabályrendeletével elrendelmi méltóztatott, hogy azon jogtanulók nevei, kik az alap-, s illetőleg államvizsgálatokat kitüntetéssel teszik le, a Budapesti Közlöny s a közoktatás állapotáról évenként kiadatni szokott ministeri jsntésben leendő közzététel végett hivatalból felterjesztessenek, egyuttal felhatalmazván az intézeti igazgatókat, hogy belátásukhoz képest az illetőknek neveit más alkalmas módon is közzétehessek.

Az 1889. évi október hó 3-án 41398. sz. a. kelt rendelet értelmében pedig azon joghallgatók nevei, kik jogi tanulmányaikat kitünő sikerrel fejezték be és a tanári kar előtt mint jó magaviseletű, szorgalmas és komoly törekvésű ifjak ismereteseek, időközönként a m. kir. igazságügyi minister urral is közöltessenek, mert ezekre az ifjakra a hivatali alkalmazásoknál különös figyelemmel lesz, hogy egyrészt lehető jó erők belépése az államszolgálatba biztosíttassék, másrészt hogy ez a jogi és politikai pályára készülő ifjuságnak buzdításul szolgáljon.

A helybeli kir. kath. jogakadémia hallgatói közül *kitüntetéssel* tették le:

1) Az első alapvizsgálatot: *Alföldi Géza, Bulzán Péter, des Echerolles Kruspár Gilbert, Fantsovits Jenő, Krünger Jenő, Lengyel Árpád, Lyuba Valér, Molnár Kálmán Soós Zoltán, Ujfalussy Sándor.*

2) A második alapvizsgálatot: *Berényi Antal, Csatth Béla, Dénes Sándor, Ditz Miklós, des Echerolles Kruspár Gilbert, Jakab József, Porumb Nestor, Pongrácz Aladár.*

3) A jogtudományi államvizsgálatot: *Szolnok Jenő.*

A fentérintett felhatalmazásnál fogva a kitüntetéssel vizsgázott joghallgatók nevei a helybeli napilapokban is közöltettek.

A nm. m. kir. igazságügyi minister ur figyelmébe ajánltatott pedig *Szolnok Jenő* végzett joghallgató.

pót- és javítóvizsgálatok is befoglaltanak, ellenben a 57-ik lapon lévő táblázatban csak az idei joghallgatók vizsgálatai vannak feltüntetve.

XIII. A JOGHALLGATÓK STATISZTIKAI ÁTNÉZETE.

Évfolyam		A kötelezett collegiumok óraszámja		Anyanyelv szerint					Vallás szerint					A vizsg. eredm.			Tanpénz			Az ösztöndíjak összes mennyisége koronaértékben			
		A tanulók száma	magyar	román	német	tót	lengyel	római kath.	gör. kath.	gör. keleti	ágost. hitv.	helv. hitv.	mózes vallásu	kiüntetéssel egyszerűen nem képesített	vizsga nélkül fizelők	mentesek	1	2	Az ösztöndíjak száma				
Első félév	Első évfolyam . . .	21	60	43	16	—	1	—	19	5	13	2	7	14	—	—	—	—	51	1	8	4	730
	Második évfolyam	21	48	43	5	—	—	—	24	4	3	1	6	10	—	—	—	—	37	3	8	8	1041
	Harmadik évfolyam	22	38	25	12	1	—	—	17	7	9	—	2	3	—	—	—	—	30	5	3	17	3370
	Negyedik évfolyam	22	32	23	9	—	—	—	10	6	5	—	2	9	—	—	—	—	25	4	3	6	1520
Főösszeg:		86	178	134	42	1	1	—	70	22	30	3	17	36	—	—	—	—	143	13	22	35	6661
Második félév	Első évfolyam . . .	13	61	45	15	—	1	—	19	5	13	2	6	16	8	28	2	23	51	1	9	4	730
	Második évfolyam	18	49	44	5	—	—	—	24	4	3	1	6	11	8	19	4	18	39	3	7	8	1041
	Harmadik évfolyam	15	38	25	12	1	—	—	17	6	9	—	2	4	—	—	—	38	30	5	3	17	3370
	Negyedik évfolyam	—	16	10	6	—	—	—	6	3	4	—	—	3	1	3	1	11	11	4	1	7	1610
Főösszeg:		46	164	124	38	1	1	—	66	18	29	3	14	34	17	50	7	90	131	13	20	36	6751

Jegyzet. Ebben a kimutatásban befoglaltatnak a beiktatott önkéntesek, ellenben az évközben kimaradt tanulók abból kihagyattak. Az önkéntesek, minthogy tanpénzt nem fizettek, a mentesek között szerepelnek.

XIV. AKADEMAI KÖNYVTÁR.

A könyvtárt az idén is sűrűen használták, szám szerint 248 egyén 895 művet használt.

A könyvtár állása az 1899. év december végén volt 11918 kötet, 57892 kor 04 fill. értékben. Jelentékenyen gyarapodott a könyvtár néhai Dr. Kudelka József itteni volt jogtanár könyvgyűjteményével, a mennyiben az örökös *Petry Gyula*, helybeli főreáliskolai ny. r. tanár, az elhunyt iránti kegyeletből összesen 2610 kor 60 fill. értékű 920 kötetet ajándékozott a hagyatékából könyvtárunknak, Dr. *Hozdányi Gyula* jogtanár is 219 kor 80 fill. értékű 59 kötetet ajándékozott.

XV. LEVÉLTÁRI SZEMLE.

A kar a lefolyt évben összesen 10 értekezletet tartott, Az iktatókönyv szerint beérkezett 565 ügydarabb. ezek között 2 miniszteri szabályrendelet.

Az érdekesb levéltári okmányok a következők:

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
1899. 9. 488	2243. jun. 24.	Dr. Bulyovszky József polgármester másolatban közli a Brüll Lipót-féle ösztöndíj-alapítványról szóló alapító levelet, melynek értelmében erre az ösztöndíjra 1901. évben s azután minden 3-ik évben a jogakadémia keresztény és izraelita vallásu hallgatói is pályázhatnak.
489	jul. 1.	Az igazgató kezelése alatt álló öt rendbeli alapítvány 1898/9. évi számadása felülbírálás végett a nm. vallás- és közoktatásügyi minisztérium számvevőségének átküldetik.
492	41493. jun. 29.	A nm. vallás- és közoktatásügyi mi-

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
		nisztérium <i>szabályrendelete</i> , melynek értelmében a számadások közvetlenül a kebelbeli számvevőségnek küldendők be.
493	46956. jun. 28.	A nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur az 1899/1900. tanév I. felére megállapított tanrendet helybenhagyja.
494	41492. jun. 23.	Ugyanaz a magántanárok II. félévi jutalomdíja fejében 78 frt 40 krt. utalványoz.
507	46955. jul. 12.	Ugyanaz megerősíti az 1899/1900 tanévre megalakított alap- és államvizsgálati bizottságokat.
510	jul. 14.	Az 1898/9. évi Almanach felterjesztetik és szétküldetik.
514	jul. 18.	Az Emke meghívja az akadémiát a f. évi szept. 17-én Gyula-Fehérvárott tartandó közgyűlésre
518	838. jul. 28.	A Petőfi-Társaság meghívja az igazgatóságot a segesvári Petőfi-ünnepélyre s egyben gyűjtő ívet küld a Petőfi-házra.
523	jul. 31.	Az 1898/9. II. félévi tandíj-számadás a vallás- és közoktatásügyi minisztérium számvevőségéhez átküldetik.
524	49671. jul. 27.	A nagyméltóságn vallás- és közoktatásügyi minisztérium rendelete, hogy a statisztikai főkimutatás ezentul csak az országos központi Statisztikai Hivatalnak küldendő.
525	54674. jul. 21.	Ugyanaz pályázatot hirdet a kassai jogakadémián megürült magyar és osztrák magánjogi tanszékre.
526	jul. 31.	A washingtoni Volta Bureau megküldi a „Marriages of the Deaf in America, by Dr. E. A. Fay című munkát a könyvtár számára.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
530	54487. aug. 5.	A nm. vallás- és közoktatásügyi miniszter ur az épület javítási költségeit 225 frt 32 kr. erejéig engedélyezi.
532	aug. 14.	Fmgu Dr. Schlauch Lőrincz bibernok püspök meghívja az igazgatót s a tanári kart az Ő felsége születése napján s Szent-István napján a l. sz. székes-egyházban tartandó ünnepélyes isteni tiszteletre.
536	58849. jul. 31.	A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi minisztérium pályázatot hirdet a ko'ozsvári Ferencz József t. egyetemenél megürült egyházjogi tanszékre.
539	aug. 16.	Egri tanrend.
540		Kolozsrári t. egyetemi tanrend.
551	52590. aug. 23.	A nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter ur véleményt kér a m. szigeti jogakadémia azon javaslatára vonatkozólag, hogy egynémely tantárgyak a II. félévre helyeztessenek át. A kar részint a küszöbön levő ujjászervezésre részint a speciálkollegiumokra való tekintettel az áthelyezést nem ajánlja.
556	aug. 31.	Sáros-pataki akadémiai Évkönyv.
557	—	Mármaroszigeti joglyceum évkönyve.
558	—	Pécsi püspöki joglyceum évkönyve.
565	—	Pápai ev. ref. főiskola évkönyve.
566	—	Egri érseki joglyceum évkönyve.
1899-1900		
1	sept. 1.	Csernoviczi egyetem tanrendje.
3	—	Pécsi tanrend.
4	64108. aug. 27.	A nm. vallás- és közoktatásügyi ministerium az akadémiai épü-

Levél- szám	Időgen szám	T á r g y
		let javítási munkálataira 225 frt 32 krt utalványoz az igazgató kezéhez utólagos számadástétel kötelezettsége mellett.
5	sept. 2.	Mármaros szigeti tanrend
7	sept. 5.	Pozsonyi tanrend
8	sept. 5.	Kecskeméti tanrend
9	2032. sept. 4.	Fm. Dr. Schlauch Lőrincz bibor-nok-püspök meghívja a tanári kart s az akademia ifjuságát a f. hó 11-én d. e. 9 órakor néhai Erzsébet királyné halála év-fordulóján tartandó requiemre.
13	4268. aug. 29.	Körmöcz sz. kir. és főbányaváros tanácsa megküldi a Vallovi-cs-féle 150 frtos ösztöndíjra vonatkozó pályázati hirdetést.
14	944. sept. 5.	Eperjesi tandrend.
15	sept. 8.	Sárospataki tanrend.
16	—	Lembergi tanrend.
17	11708. aug. 31.	A m. képviselőház irodaigazgatója megküldi az 1896--1900 országgyűlés kiadványait a könyvtár számára.
20	68462. sept. 6.	A nm. Vallás- és közoktatásügyi minist. leküldi a bécsi Hoff-Staatshandbuchnak a nagyváradi k. jogakadémiára vonatkozó kefelevonatát kiigazítás végett. A legújabb adatok szerint kiigazított és felterjesztett.
24	64104. sept. 4.	A nm. vallás- és közoktatásügyi minist. úr Dr. Magyar Gy. ny. r. tanár részére az első évi 200 frt ötödévi korpótléket utalványozza 1899. évi sept. 1-től.
30	sept. 18.	Prágai tanrend.
73	1700. sept. 19.	A biharmegyei államépítészeti hivatal áttesszi az akadémiai épületen foganatosított tatáro-

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
87	sept. 26.	zási munkálatok fölülvizsgálá- táról szóló jegyzőkönyvet. Selmezbánya városa meghívja az akadémiát a f. évi okt. 8-án tartandó honvéd-szobor leleple- lezési ünnepélyre.
90	28651. sept. 23.	A n.-szebeni m. kir. pénzügyigaz- gatóság tudatja, hogy a nm. m. kir. pénzügyi minister úr Mailáth Adolf I. éves joghall- gatónak a jövedéki bírságalap- ból élvezett 150 frtos ösztön- díját f. évi szept. 1-től 200 frtra emelte fel.
92	2186. sept. 26.	Fm. Schlauch Lőrincz bibornok püspök meghívja a tanári kart s az akadémiai ifjúságot a f. évi okt. 4-én, mint O felsége leg- magasabb nevenapján a hely- beli 1. sz. székesegyházban tar- tandó Te Deumra.
94	sept. 30.	A párisi 1900. évi nemzetközi bölcészeti congresszus pro- grammját küldi.
98	1369. sz.	Gyűjtő-iv az Erzsébet királyné nevét viselendő Tüdőbajosok Szanatoriuma részére. A tanári kar 10 korona adománnyal já- rult az emberbaráti célhoz.
100	12994. sept. 24.	A nm. vallás- és közoktatásügyi ministerium számvevősege az 1898-9. tanév II. feléről készi- tett tandíj számadást helyesnek találta.
101	sept. 24.	A kar üdvözlő felirata a nm. m. kir. igazságügyi ministerhez v. b. t. tanácsossá történt ki- neveztetése alkalmából.
102	okt. 2.	A kar részvétirata a nagyváradi 1. sz. káptalanhoz mélt. Nogáll János felszentelt püspök és nagyprépost halála alkalmából.

Levélt. szám	Ideg. szám	T á r g y
108	okt. 8.	Az ösztöndíjas joghallgató kimutatása felterjesztetik.
109	—	Az 1899—1900. tanév I. felére beirt joghallgatók száma felterjesztetik.
115	5021. okt. 10.	Körmöczbánya szab. kir. város tanácsa megküldi a Campione-féle ösztöndíj pályázatát.
117	69559. okt. 10.	A nm. vallás- és közoktatásügyi ministerium Dr. Bozóky Alajos igazgatót f. 1899. okt. 1-től fogva a VI. fizetési osztály I. fokozatába előlépteti.
122	okt. 17.	A nm. m. kir. igazságügyi minister úr válasza a kar üdvözlő levelére.
134	okt. 23.	B. Hornig Károly veszprémi püspök az „akadémiai könyvtár számára megküldi a Veszprémi Püspökség Római Oklevéltára II. kötetét. Az igazgató a kegyes adományt levélben megköszöni.
135	—	A polgármester gyűjtő-ívet küld a Nagyváradra állítandó Szacs-vay-szobor javára. A kar 20 koronát adományoz.
138	5385. okt. 21.	A nm. m. kir. kereskedelemügyi minister 1898. évi működéséről szóló jelentését küldi a könyvtár számára.
139	80814. okt. 14.	A nm. földmivelésügyi m. kir. minister a „Világ gabona termése és fogyasztása“ cz. kiadványát küldi a könyvtár számára.
140	79399. okt. 21.	A nm. m. kir. vallás- és közoktatásügyi ministerium Lukács Imre joghallgatót az 1899—1900. önkéntesi év tartamára is meghagyja az Alapy-féle 210 frt ösztöndíja élvezetében.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
150	73963. okt. 8.	A nm. földmivelésügyi m. kir. minister az 1898. évi állat-egészségügyi évkönyvet küldi a könyvtár számára.
151	84814. okt. 11.	A nagyváradí m. kir. pénzügy-igazgatóság átíratá az akademiái épületre tévesen előirt földadó törlése táargyában.
179	85850. nov. 23.	Ugyanannak végzése ugyanabban a tárgyban.
185	86890. nov. 18.	A nm. vallás- és közoktatásügyi-minister ur Dr. Molnár Imre ny. r. tanárt f. 1899. évi okt. 1-től fogva a VII. fizetési osztály 2. fokozatába előlépteti.
186	nov. 29.	A székesfehérvári Vörösmarthkör meghívja az akademiát a nagykereskedőbrászületésnapjának 1900. évi decz. 1-én tartandó 100. évfordulati ünnepélyére. Az akademiát Dr. Nagy Ernő ny. r. tanár fogja képviselni.
191	15289. nov. 11.	A nm. vallás- és közoktatásügyi ministerium számvevősege az akademiái épületnél fogatosított tatarozási munkálatokra utalványozott. (4. sz.) 225 frt 32 krnyi összeg elszámolását 28 42 kr megtakarítással helyesnek találta.
193	decz. 7.	Ditz Miklós III. éves joghallgató gyászlapja.
196	4284. eln.	A nm. vallás- és közoktatásügyi minister ur megküldi 1898. évi működéséről szóló jelentését a könyvtár számára.
199	decz. 11.	Ditz Mihály helybeli gör. kath. ruthén lelkész megköszöni az akademia részvétét Miklós joghallgató fia halála alkalmából.
200	—	Az Eötvös-bizottság előfizetési fel-

Levél- szám	Idegen szám	T á r g y
228	decz. 30.	hívása b. Eötvös József mű- veire. Megrendeltettek.
229	95241. decz. 22.	Egri tanrend. A nm. vallás- és közoktatásügyi ministerium rendelete az ösztön- díjnyugtáknak decz. 20-tól ille- tőleg jun. 1-től leendő láttamo- zása tárgyában.
230	4427. eln. decz. 22.	Ugyanaz megküldi az 1900. évi jul. 30-tól Párisban tartandó felső oktatásügyi congresszusra szóló meghívót s a részvételi nyilatkozatot.
233	1900. jan. 3.	Pozsonyi tanrend.
235	100022. decz. 29.	A nm. vallás- és közoktatásügyi ministerium a II. félévi tan- rendet megerősíti.
239	jan. 9.	Pécsi tanrend.
242	jan. 10.	Kolozsvári tanrend.
243	jan. 13.	Éperjesi tanrend.
266	jan. 24.	Ráth M. budapesti könyvkeres- kedő a nm. vallás- és közok- tatási ministerium megrendelése folytán Arany János illusztrált balladáiból 12-öt küld a könyv- tár számára.
278	97671/1899. jan. 15.	A nm. vallás- és közoktatásügyi ministerium Dr. Baróthy Akos magántanár urnak I. félévi tör- vényszéki orvostani előadásaiért 200 korona jutalombdíjat utalvá- nyoz.
288	98901/1899. jan. 15.	Ugyanaz Kertész István hivatal- szolgának 100 korona segély összeget engedélyez.
292	jan. 31.	Az 1899. évi könyvtári számadás a nm. vallás- és közoktatásügyi minister számvevőségéhez el- küldetik.
293	—	Az 1899. évi ügyviteli átalány- számadás szintén.

Levélt. szám	Idegén szám	T á r g y
294	—	Az 1899. évi irodai átalány-számadás szintén.
296	febr. 1.	Sárospataki tanrend.
298	4429. jan. 27.	A nm. vallás- és közoktatásügyi minister úr Dr. Nagy Ernő ny. r. tanár részére 1900. évi febr. 1-től számítva a harmadik évi 400 korona ötödévi kárpótléket utalványozza.
299	febr. 2.	Debreczeni tanrend.
302	—	Felterjesztés a jogakadémiai tanároknak az esküdtszéki szolgálat teljesítése alól való felmentése iránt.
303	—	Mármarosszigeti tanrend.
304	febr. 5.	Kecskeméti tanrend.
306	13721/1899. jan. 4.	A polgármester tudatja, hogy a nm. vallás- és közoktatásügyi ministerium számvevősege a Nagyvárad városa által az akadémiai segélyegylet javára tett 500 frtos örökalapítványa 1898. évi kamatainak felhasználásáról szóló számadást helyesnek találta.
315	febr. 12.	Csernoviczi tanrend.
317	febr. 14.	Az akademiának az 1899. évi ipari beszerzésekről szóló kimutatása felterjesztetik.
323	—	A II. félévre bejegyzett joghallgatók száma felterjesztetik.
330	6910. febr. 16.	A földművelési m. kir. minister úr megküldi az „Utmutató a gazdasági tudósítók számára“ cz. kiadványát a könyvtár számára.
333	12295. febr. 12.	A nm. vallás és közoktatásügyi minister úr az 1900—1901. tanévtől kezdve további intézkedésig Dr. Károly Irén prémontréi főgymnásiumi tanárt bizza meg az Ethika előadásával 400

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
335	---	korona jutalomdíj mellett magántanári minőségben.
347	976. márcz. 3.	A Kolozsvári siket-néma intézet felhívása adakozásra. A kar 8 koronát adott az intézetnek.
348	17327. márcz. 13.	Dr. Bulyovszky József polgármester a választásra jogosult jogtanárok névjegyzékét kéri. Átküldetett.
355	17257. márcz. 15.	A nm. vallás- és közoktatásügyi minister úr Petry Gyula helybeli főreáliskolai és Dr. Hoványi Gyula akadémiai tanárnak köszönetét fejezi ki a könyvtár részére tett könyvadományaikért.
361	2295/eln. márcz. 16.	A nm. vallás- és közoktatásügyi minister úr Dr. Bozóky Géza-nak, az akadémia volt hallgatójának külföldi utazási ösztöndíjt adományoz.
375	861/eln. febr. 21.	A nm. m. kir. honvédelmi minister ur megküldi az 1891—1898. évi működéséről szóló jelentését a könyvtár számára.
386	3068. márcz. 30.	A nm. földművelésügyi m. kir. minister úr „A m. korona országainak mezőgazdasági statisztikája“ cz. kiadványát küldi a könyvtár számára.
393	80. ápril. 13	A nm. vallás- és közoktatásügyi ministerium számvevősége helyesnek találja a 292., 293. és 294. sz. átiratokkal bemutatott 1899. évi akadémiai számadatásokat.
393	80. ápril. 13	A muzeumok és könyvtárak országos felügyelője tudatja, hogy az akadémia könyvtára 1898. jan. 1-től megkapja a sajtóügyi vádhatósághoz beérkező nyomtatványok köteles példányait és nyilvános könyv-

Levél- szám	híven szám	T á r g y
394	4050.	tárrá fog berendeztetni, mire nézve véleményes javaslatot vár. A földművelésügyi m. kir. minis- terium selyemtenyészési meg- hatalmazottja megküldi a könyv- tár számára a hazai selyem- tenyésztés és selyemipar 1899. évi állapotáról szóló füzetet és Bolle I. selyemtenyészési tanul- mányát.
395 398	714. ápr. 20. ápr. 30.	Bécsi egyetemi tanrend. Néhai viski Krüzselyi Bálint már- marosszigeti joglyceumi igaz- gató gyászlapja. A kar részvét- irata.
401	1499/eln. ápr. 26.	A nm. vallás- és közoktatásügyi minister úr <i>szabályrendelete</i> a tartalékos tisztek és a hadapród- ok fegyvergyakorlati idejének áttétele tárgyában.
403	767. máj. 2.	A biharmegyei m. kir. építészeti hivatal átteszi a nagy szünet- alatt az akadémiai épületen fo- ganatosítandó tisztogatási és tatarozási munkálatoknál készi- tett költségvetést. Engedélye- zés végett a nm. vallás- és közoktatásügyi minister úrhoz felterjesztetik.
408	máj. 9.	Balch Tamás Philadelphiából meg- küldi „International Courts of Arbitration“ cz. munkája német fordítását a könyvtár számára.
409	—	Dr. Horváth Ödön az Eperjesi Széchenyi-kör 1899. évkönyvét küldi a könyvtár számára.
415 420	máj. 18. 199. máj. 20.	Lemberg egyetemi tanrend. Dr. Körösi József, a fővárosi statistikai hivatal igazgatója az északamerikai Smithsonian In- stitution (Albany) megbízásából a „Professional education in the

Levélt. szám.	Helyen szám	T á r g y
421	Róma 1900. márcz. 31.	United States" cz. művet megküldi a könyvtár számára. Mgs Dr. Fraknoi Vilmos, a muzeumok és könyvtárak országos felügyelője 1899. évi működéséről szóló s a nm. vallás- és közoktatásügyi minister úrhoz intézett Jelentésének egy példányát küldi.
431	jun. 1.	Nagyvárad városának a jogászegylező egyesület javára tett 500 fros alapítványa m. é. kamatainak hováfordításáról szóló számadás átküldetik a polgármesterhez.
442	jun. 9.	Néhai Dr. Martinovich József egri jogtanár gyászlapja.
446	33205. jun. 2.	A nm. vallás- és közoktatásügyi minister úr az akadémiai épületen a nagy szünet alatt fogantatosítandó tisztogatási és javítási munkálatokra 800 koronát utalványoz.
448	jun. 13.	Balch Tamás Thiladelphiaiából „The Alabama Arbitration“ cz. művét küldi a könyvtár számára.
451	jun. 15.	A Rózsavölgyi-czég Abrányi K. „A magyar zene története a 19. században“ című művet küldi a könyvtár számára.
455	2101 jun. 18.	Nm. Pável Mihály nagyváradig. kath. püspök úr az Unio 200 éves évfordulója alkalmából kiadott egyházmegyei schematismust küldi a könyvtár számára
457	jun. 19.	A Strassburgban megjelenő „Minerva“ cz. főiskolai évkönyvszerkesztősége az akadémia legújabb adatait kéri. Elküldettek.
458	34907. jun. 16.	A nm. vallás- és közoktatásügyi

Levélt. szám.	Idegen szám.	T á r g y
		<p>minister úr Novacovici György kolozsvári t. egyetemi II. éves joghallgatót a magyar állam elleni üzelmei és nemzetiségi izgatásai miatt ellene lefolyt fegyelmi vizsgálat alapján az összes hazai főiskolákról egy. szer s mindenkorra kizárja oly hozzáadással, hogy a netán Magyarországon kívül szerzendő bárminemű felső tanintézeti vég-bizonyítványa vagy oklevele Magyarországon nem fog érvény-nyel birni s illetőleg nem fog honosittatni.</p>
469	330. jun. 22.	<p>Az egri érs. joglyceum pályázati hirdetése az ugyanottan meg- <small>BCU Cluj / Centrul Universitar de Bibliografie</small> üresedett ész- és büntetőjogi tanszék betöltése iránt.</p>
471	jun. 25.	<p>Az idei alap- és államvizsgálá- tokat kitüntetéssel letett jog- hallgatók nevei felterjesztetnek.</p>
474	—	<p>Az 1900—1901. évre megalakított alap- és államvizsgálati bizott- ságok megerősítése iránti fel- terjesztés.</p>
475	—	<p>Hasonlókép az 1900—1901. tanév I. felére megállapított tanrend megerősítése iránt.</p>
476	14467. jun. 18.	<p>A nm. vallás- és közoktatásügyi minister úr Dr. Sípos Árpád és Dr. Molnár Imre ny. r. tanárokat a VII. fizetési osztály I., Dr. Persz Adolf, Dr. Nagy Ernő, Dr. Hoványi Gyula, Dr. Szolcsányi Húgó és Dr. Ma- gyary Géza ny. r. rendes ta- nárokat a VII. fizetési osztály II. fokozatába előlépteti.</p>
488	jul. 3.	<p>Mgos Benedek Ferencz jászóvári nagyprépost halála. A kar rész- vétirata.</p>

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
489	344. jun. 30.	Az egri érs. joglyceum megküldi az ottan megüresedett váltó- és kereskedelmi jog tanszékének betöltésére vonatkozó pályázati hirdetőmenyt.
491	33056. jun. 30.	A nm. vallás- és közoktatásügyi m. kir. minister úr leirata az esküdtszéki lajstrom összeállítása tárgyában.
493	jul. 2.	Mgos Dr. Nagy Ferencz, kereskedelemügyi min. államtitkár (a kar egykori tagja) megköszöni a kar üdvözlő táviratát.
494	2206. eln. jun. 16.	A nm. vall. és közokt. m. k. minister úr megküldi a l'Enseignement en Hongrie cz. kiadványát a könyvtár számára.
495	44. / Cent	Az igazgatói kezelésj alatt álló akadémiai alapítványokról készített számadások a nm. vall. és közokt. ministerium számvevőségéhez átküldetnek.
498	jul. 6.	Az ösztöndijas joghallgatók II. félévi rovatos kimutatása felterjesztetett.
500	—	Záró jelentés az 1899 - 1900. tanévről.

Figyelmeztetés.

A beiktatások és beiratások az 1900/1901. tanévre folyó évi szeptember 1—12-ig az igazgatonál, 13—15-ig az egyes tanároknál eszközöltetnek, ezen napon túl a fől-vétel csak külön engedély alapján történhetik.

A pót- és ismétlő alapvizsgálatok f. évi sept. 9-től 14-ig tartanak.

A „Veni Sancte“ sept. 16-án lesz, a nyilvános előadások sept. 17-én kezdetnek meg.

Kelt Nagyváradon, 1900. július 15-én.

Az igazgatóság.

Tartalom.

	Lap
I. Történelmi visszatekintés	3
II. A jogtanári kar személyzete	4
III. Vizsgálati bizottságok	6
IV. Az 1899/1900. tanév története	8
V. A tanárok irodalmi működése	40
VI. Ifjusági egyletek	41
VII. A tanárok és az általuk előadott tantárgyak átnézete	44
VIII. Akadémiai hallgatók	46
IX. A tandíj alól egészen és felig felmentettek kimutatása	51
X. Tananyag	52
XI. Ösztöndíjasok	54
XII. Vizsgálatok	55
XIII. A joghallgatók statisztikai átnézete	57
XIV. Akadémiai könyvtár	58
XV. Levéltári szemle	58

